

Fr. Žákavec:

KNÍŽKA O ALŠOVI

D.K.

KNÍŽKA
O ALŠOVI

VÝBOR 50 OBRAZŮ S PODOBIZNOU OD M. ŠVABINSKÉHO A 17 OBRÁZKY V TEXTU.

Slova napsal

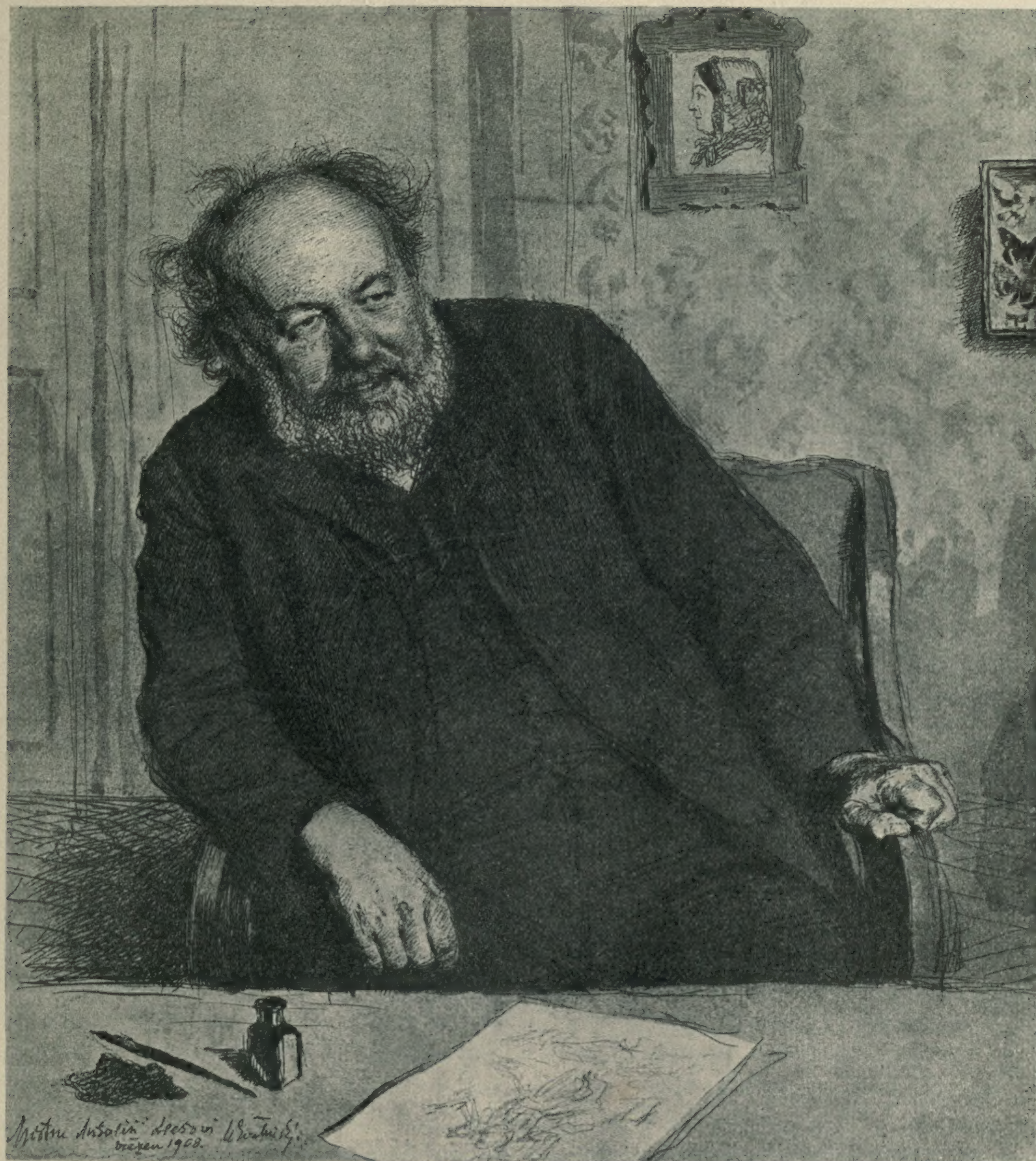
František Žákavec.

(Spisů Dědictví Komenského č. 141.)

V Praze.
Nákladem Dědictví Komenského.
1912.

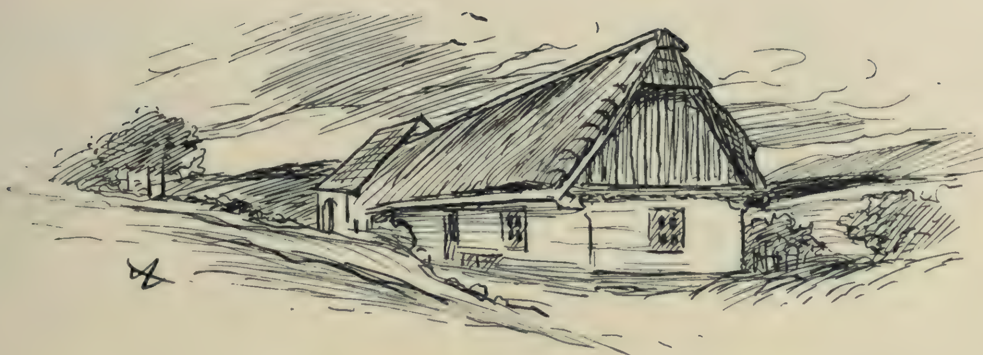

Reprodukce a výprava z Grafického závodu J. Štence v Praze.

Mik. Aleš

Podobizna M. Alše, kreslená
Maxem Švabinským r. 1908.

Rodná chalupa Alšova.

I.

D ě t i.

V KRAJI, jemuž dříve říkali Prácheňský, nedaleko města Písku leží nad říčkou Lomnicí městečko Mirotice, nespojené železnou drahou, zapadlé a tiché. Nad nevysoké domky pne se věž kostelíka sv. Jiljí.

V tomto městečku dne 18. listopadu r. 1852 narodil se český malíř Mikoláš Aleš. Bylo to v dřevěném nízkém domku, krytém došky. Dnes té chalupy již není, lehlať popelem.

Otec Mikolášův, František Aleš, byl tehdy muž výrazné tváře, oholený a s licousy, jaké nosíval Palacký. Školený tento latinář, pěkně píšící a obratně kreslící, úřadoval zprvu po panských kancelářích, posléz byl městským tajemníkem v Miroticích, kde se mu jako muži svobodomyslnému žilo volněji nežli prve na panstvích. Matka jmenovala se Veronika a byla to srdečná žena původu spíše selského, jež po práci domácí ráda se probírala svou sbírkou napíchaných na sebe písniček, „špalíčkem", jak se říkalo. Do rodiny náleželi tehdy již dva synkové, šestiletý František a čtyřletý Jan.

A ještě jedna osoba tu byla. Byl to letitý muž, bratr jejich matky, Tomáš Famfule. Tento stařec tváře po selsku oholené byl již prožil léta pohnutá. Narodil se ještě v století osmnáctém, vyučil se krejčovině, ale odvedli jej na vojnu. Tehdy mladíci vyhýbali se odvodu útěkem a skrýváním, vždyť ve vojenském kabátě bylo jim prožíti čtrnácte let. Sedmnáctiletému Tomášovi dali tedy zelený kabátec s pivoňkovými výložky, nohavice s knoflíky od stehen až po kotník, helmu s vysokým hřebenem, palaš, karabinu a dvě bambitky, posadili jej na koně a poslali do Uher. Byl z něho švališar, jak se říkalo, vojín lehké jízdy (chevaux-légers). Jezdec najde pak nejlepšího přítele — v přiděleném koníku. Také Tomáš přilnul k „zlaté koňské noze", jak říkával, a koňská noha nesla jej věrně, v létě lehce, v zimě svízelně, do Francie, do Polska a zas do Francie, do Klatov a pak do Neapolska, kde švališaři „stáli" několik let. Mirotický krejčík viděl tak moře a nezapomenutelnou Neapol, zažil mocný výbuch sopky Vesuvu, spatřil „věčné město" Řím s obrovským chrámem svatopetrským. Jeho bělouš zatím, ohromen bleskem, zahynul a Tomáš dostal vraníka. Když se loučil s vraníkem, loučil se již i se svým plukem, ale sloužil ještě čtyři leta, hlídaje ve

vojenském kabátě zemské hranice. Vrátiv se do Mirotic, přenechal zděděný domek švakrovi a žil tu se sestřinou rodinou. Času měl dost, staral se tedy o své synovce. Znal všechnu tu moudrost lidovou, vyjádřenou výrazně v příslovích, byl muž opravdový, jeden z těch mnohých venkovanů, jací tenkráte byli a kteří svou mravní pevností způsobili, že český národ v dobách zlých nevzdal se své řeči a mohl se pak obroditi k nynějšímu čilému životu.

Milé asi bylo dětské žití tenkrát v starosvětských Miroticích. Doma strýc vyprávěl o vojenských taženích, matka sedala nad vyšíváním, nebo si kreslila výšivkové vzorky, sama je vymýšlejíc, občas si zazpívala svou oblíbenou: „U panského dvora náš Vitoušek orá." Bratříci si hráli nebo kreslili a Mikolášek záhy je napodobil. Z domu hoši hned byli v polích, skotačili a si hráli.

Po letech a letech, jako jinoch, muž i bělovlasý stařec vzpomíná Mikoláš Aleš krásné doby dětství. Čím tísnivěji se utvářel život, tím mileji působilo toto vzpomínání, rozjasňujíc mysl životními trudy zachmuřenou. Řekl jednou: „Upokojení našel jsem v motivech (látkách), které mi zpřítomňovaly šťastnější léta mého mládí." Tak kdysi Božena Němcová v dobách nouze a sklíčenosti psala sobě „Babičku", uvíjejíc v ní hustou kytku blahých vzpomínek na vlastní dětství. Vzpomínala pérem a také Alšovi při vzpomínkách přechází ruka papírem, pokrývá jej čarami a z čar těch vyplyne vzpomínka-obrázek, plná zlatého smíchu dětství.

Veliká je řada těchto vzpomínkových obrázků. Pohleďme na kresbu nazvanou „Jaro". (Obraz 1.) Zříme tu koutek českého kraje v čase kol svátku Jana z Pomuka. Sochu tohoto světce nakreslil Aleš do rohu obrazu v oné podobě prohnutých čar, jak takové sochy u nás na návsích, mostech a u silnic stavěl osmnáctý věk, záhy po svatořečení Janově. Kol rozkládá se lučina, zalitá veselým jarním sluncem. V pozadí klape mlýn a tyto čilé zvuky mile se nesou tichým okolím. Hejno holubů snáší se na dvojitou šindelovou střechu mlýna, za ním se týčí štíhlé topoly. Luka při potoce jsou všecka huňatá bujnou travou a plno je po nich kvítí. Z kvítí je sestaven nápis kresby: z modrých oček pomněnek, z lehounkých zvonců, čisťounkých konvalinek. Dole točí se vzdušný svlačec a v jiném koutě je fialka syté vůně. Majka tu plazí tučné tílko a hned vzpomeneme dětského říkadla: Májko, májko, dej mi masti na bolesti. Na louce shledala dvě děvčátka kvítí, děvče starší usedlo na mezi a splétá věnec. Šátek svezl se mu na šíji i vidíme milounkou tváři a spiaté nad čelem cůpky. Menší děvčátko snaží se pomáhat. Je to roztomilé děcko v kulaté sukénce, selka v maličkém vydání, tváře oblé jako měsíček. Neboť všem alšovským dětem podivuhodně svědčí. Vždyť žijí životem bezstarostným, v ráji. „Až přijde máj, budem míti ráj."

Je to ráj mládí a život z něho záhy jednoho každého drsně vypudí, leč lze nalézti tajná dvířka vzpomínkami.

Nebo kresba „Léto" (obraz 2.). Slunce pálí, prohřálo trávu a jetel pod hradní zříceninou a motýli, ty poletující kytky našich lučin, nesou se lehce nad vonným koutem trav a bylin: bělásek, žluťásek a sám plachý otakárek s nádherně střiženými křídly. Obilí vyrostlo a jest již vyšší nežli kloučkové, hrající si na vojáky. Zdědili kalhoty příliš dlouhé, ohrnuli je, nebo je mají záplatované, toliko nejmenší má dětské

kalhoty v zadu zapínací, jsou bosi nebo v prosté obuvi, v kabátu či v košili, na hlavách klobouček, vydrovku nebo i vojanskou čepici. Tři pořídili si pokrývky z papíru a z nich vyniká čepice jejich vojevůdce, který má i jakýs stejnokroj, kabátec s výložkem, kalhoty s prýmkem. Teď opásal se šerpou, vytasil dřevěnou šavličku a vojensky si vykračuje při přehlídce čety, ozbrojené hůlkami nebo suky. Krajní klouček má na holi šátek jako praporec. Všichni ti vojáčkové jsou tlustí. Vždyť jejich vojančení jest hra a nikoli drsná skutečnost.

Co her zná venkovské dítě! Viz na obrázku hru děvčat: „Kdo má můj zlatý pantoflíček?" (Obraz 3.) Je to zas milá vzpomínka z mládí a vzpomínkou jsou i ty zdobné rozviliny obtáčející dětský výjev. V kostelíku mirotickém hledíval hoch na oltáře s točitými sloupy, na kroucené rámy obrazů, kudrlinkové řezby zpovědnic a lavic a ony vinutiny, rokokové „preclíky" a „mřížky" utkvěly mu v paměti, i zdobí jimi rád vesnické své obrázky. „Hra na straku" baví zase hochy. (Obraz 4.) I za nepohody lze si hráti, jak svědčí kresba: „Pršívalo, jen se lilo." (Obraz 5.)

Ovšem rodiče zaměstnávají venkovské děti i prací, dítě však umí práci spojiti se hrou. Ponejvíce děti pasou. Na jaře překvapil na Alšově kresbě pasáka a pasačku májový deštík. Hoch přehodil si pytel přes hlavu, děvčátko vrchní suknici a tak bezstarostně ženou domů kozu s kůzlaty. V červenci nesou žencům na pole svačinu a tehdy ulehne hoch na zemi, opře se rukama a chtivě pije ze studánky pramennou vodu. V houfcích rozběhly se děti po lesích, se džbánky po jahodách, s uzly po houbách. Do podzimních krajinek kreslí Aleš pasáčky při kravkách, pekoucí na ohníčku brambory. Když vítr vane strnisky, pouští hoch papírového draka. Pomáhá též lovcům při honbě. V zimě sváží z lesa chrastí na sáňkách, boře se do sněhu, obráněn proti ostrému mrazu šátkem kolem krku a dvoudílnými rukavicemi, jež má zavěšeny na tkanici. Dřeváky má měkce obroubeny beránčí koží. Na náledí hoch neopomene se klouzat, na ledě bruslí, na dvoře staví sněhuláka. Vizme, jak se shrnula dětská drobotina kol stařeny, o níž praví říkadlo: Byla jedna babka, prodávala jabka. Ta děcka jsou oblečena jako jejich tátové a mámy, samí sedláčkové a selky v drobném. Jen zcela malá robátka mají svůj dětský kroj, zdobený to čepeček, límeček, nízký živůtek a sukénku. Tak se batolí, ležíce a sedíce, a potahují vozíčkem nebo koníkem.

Žijí tyto děti v přírodě, v samé blízkosti a družnosti se zvířaty a květy. Na jaře pozorují žábu, jak se nadouvá nebo střemhlav skáče do vody, hledí za čápem vysoko veslujícím v širokém rozpětí křídel s dlouhýma nohama vzad nataženýma, v létě honí pestré babočky, šídla, polní kobylky, vybírají z pod břehů raky a ráčata. Nejbližší ovšem jsou jim husy a housata, kozy s kůzlaty, kravky, svěřené jich dozoru. Pes, obyčejně ovčácký, provází je na pastvu i skáče s nimi při hrách. V zimě je baví panáčkující zajíc i krákorající vrána. Všelikou tu zvěř kreslí Aleš bystrými čarami k dětským svým výjevům a ovšem kreslí i květy, jarní petrklíč, jahodník, letní mák v rudé sukénce, lískové oříšky v hustém zeleném obalu. Však znáte dobře tyto obrázky z jeho „Roku na vsi."

*

Nezkalené je potěšení dětské z různých obyčejů českého venkova, dnes mizejících.

Kresby z Betlému šestiletého Alše.

O vánocích tenkrát, kdy nestrojili ještě vánočních stromků, celé hodiny hledívalo děcko na jesličky, na pestrý Betlém. Šestiletý Mikolášek pro mráz nemůže ze světnice, i jest mu dlouhá chvíle. Bratří jsou na školách v Písku, matka má plno práce. Tehdy si vzpomene, jak před dvěma lety byl v Praze (kde otec chtěl se usídlit) a jak si bratříci z potištěných a podlepených archů vystříhali figurky a zastrkali je do drtin. Chtěl by míti takový Betlém i sáhne k svépomoci. Snaží se pokreslit papír jezdci a koníčky, postavičkami z Betlému. Hmoždí se těmi kresbičkami, až otec si toho všimne, koupí mu archy a zhotoví mu, sám se z toho raduje, dokonalé jesličky.

Po letech nakreslil Aleš celou řadu takových narození Páně. Na pokraji lesa stanuli dva hošíci odění jako Chodové. Jeden je v krátkém kožíšku, koženkách a vysokých botách, pod pravicí přidržuje pastýřskou troubu, druhý má chodský širák s pentlemi, dlouhou bílou šerku, vysokou hůl. Oba nesou jesličky, jež pridržuje ve středu stojící rozkošný křídlatý andělíček. (Obraz 6.)

Také ve Vodňanech v kostele lze spatřiti od Alše narození Páně. Denní světlo vstupuje do chrámu barevnými okny a jedno z oken zdobeno jest zářivou hvězdou, jež přilákala tři krále, oděné v zlatohlav a kožišinu, dva vousaté, velebné to starce, jednoho tmavé pleti s východním turbanem a zakřiveným mečem. K milounké matce boží, k překrásnému Jezuleti a dobráckému svatému Josefovi došli pastýři a sedláčkové. Jsou vesměs v podobě dětí. V kroji uherských Slováků klečí pastýř, ruce má spiaty na sekyrce valašky. Přes sebe má přehozenu halenu, jejíž „darmovis" zdobně splývá mu po zádech. Jiný Slováček přináší slípku, sedláček z Prácheňska v dlouhém kožiše, s vysokou beranicí zdobenou červenými pentličkami, ošeruje beránka, jenž důvěrně se k němu tulí. Přišel i dudáček od Domažlic v úboru chodském a podupuje při hraní v taktu levou nohou. (Obraz 7.)

A když tak hledíme barvitým oknem, jakobychom slyšeli zvuky koled vánočních:

Nechte vy tu stádo stát,
ono může dobře spát.
Bárto, vezmi svou píšťalu.
Fílo, šáhni po cymbálu,
a ty, Janku, housle spravuj,
Vaňku, basu svou pozdravuj.

Kde jsou dudy, Lukáši?
A kde bubny, Tomáši?
Do Betlema pudeme,
pěkně zpívat budeme:
Dítě krásné jako květ
přišlo v zimě na ten svět.

K tomuto dítěti – květu proudí množství venkovanů na arších velikého Betléma, které posléz Aleš pořídil českým dětem. Dnes české dítě může snadno získati si tyto archy, nalepit jesle s Ježíškem, Marií Pannou a svatým Josefem, pestré mudrce od východu s jich bohatým průvodem a pak všechny ty osůbky z Čech, Moravy i Slovenska, sběhnuvší se k božskému výjevu. Hoch z Valašska hraje na housle, tatran-

ský Slovák bije na cymbál nebo píská na fujaru, dudák přichází s dudami. A po široké cestě i cestičkách blíží se celý proud lidiček. Jdou krajem zcela českým, s českou chaloupkou, s větrníkem, s topoly, se staročeským hrazeným městem. Přišel až ze Slovenska starý bača (pastýř) s drotárkem, přibyl Slovák moravský, pestrý jako kytka, s červenými střapci na vyšívané košili, v rudých gatích modře vyšívaných, jsou tu statní hanáčtí manželé, selka od Domažlic, selka z jihočeských Blat, obě vystrojené, první v rudé sukni plné rovných záhybů, druhá s plenou s hlavy splývající na záda, třpytnou plíšky a vyšíváním, jsou tu i ženy podruhyně, chudobně oděné, některá s kloučkem na zádech, zatím co ostatní drobotina jde při starších, nebo je předbíhá, dostavil se dráb se šavlí i ponocný s halapartnou, přicházejí kominík, řezník, hospodský, myslivec, mlynářský i vandrující tovaryš. Každý něco nese Ježíškovi v nůších, uzlech, mošnách, náruči. Nemají zlata, kadidla nebo myrrhy mocných tohoto světa, i přinášejí, co kdo má, beránka, slepici, zajíce, vánočku, chléb, vejce, jablka, hudbu, zpěv a všichni srdce oddané. A nad tím nade vším vznáší se krásný anděl, slyšíme s hůry jeho radostné: Sláva bohu na výsostech, slyšíme i lid dobré vůle hráti a zpívati na zemi a je nám prostřed zimy u srdce tak jímavě teplo.

Jeden arch Betlému z r. 1902.

O vánocích rozběhly se děti koledovat. Klouček postavil se před staříka na peci shrbeného, koleduje a žertovně hrozí: „Nedáte-li voříšek, provrtám vám kožíšek!" (Obraz 9.) Jiný stojí za dveřmi a tetelí se zimou i strachem z dorážejícího naň psa. (Obraz 10.)

O dni tříkrálovém navlékli kluci jakési komže, nasadili papírové čepice, jeden načernil si kulatý obličej a jdou se svěcenou křidou od stavení k stavení.

V masopustě ženou se hoši úprkem za maškarním průvodem, až některý upadá, ale přes to zvedá ještě hlavu, aby oko ničeho neztratilo. Na jaře vynášejí děti smrt ze vsi. O velikonocích koledují o malovaná vajíčka. Plno zábavy skytá jim výroční trh. Tu pomáhá hoch otci vésti kravku na trh či z trhu, anebo otec na něho něco kupuje. Kloboučník opřel laťové lešení plné klobouků o průčelí domu. „Vnucuje chlapci klobouk o palec užší, než je jeho hlava. Kluk stahuje čelo, mračí se, ale plakati nesmí, protože to právě klobouk, jejž může tatík koupiti. „Klučíku, jakého švi-

háka budeš dělat! A věřte, pantáto, lepšího klobouku zde pro vašeho syna není. Haha, v neděli je u vás posvícení? Kloučku, to musíš míti nový klobouk, bez klobouku žádné posvícení." Ten výjev čítal Aleš ve své studentské čítance a takový trh zpodobil i kresbou. O posvícení rovněž se rozvine pro dětské oči bohatá podívaná.

*

Krásný jest čas dětství! Vše se o dítě stará a jakoby anděl strážný na krok ho neopouštěl. Leč jsou i děti nešťastné! Jen zřídka je kreslí Aleš, ale neskonale jímavě. (Obraz 11.)

Před námi je nízká bílá zeď, z níž vystupuje pilíř se stříškou. Do pilíře jsou zasazena veliká dřevěná vrata. Za zdí tyčí se silný topol s četnými větvemi. Listí na větvích, jak se zdá, třepetá se ve větru. Na oblačném nebi veslují ptáci.

Není to vchod do statku. Na pilíři je kříž. Hned u vchodu je navršen rov. Je kryt zeleným drnem a na jeho vrchní ploše vzbujely rostlinky. Ty právě kvetou. Rov je dokola obtočen prutovými obloučky. K jeho hlavám sklání se dřevěný kříž se stříškou a nápisovou deskou. Pod stříškou je asi obraz z pomalovaného plechu, avšak my vidíme z něho jen vinutou ozdobu. Po zemi všude bují prosté, ale milé polní rostliny. Jsme na pokraji vesnického hřbitova.

Pocity, které nás jímají při pohledu na hřbitovní zákoutí, jsou smutné. I ta babočka topolová, která nad rovem poletuje, má křidélka smutečně tmavá. Vždyť jí říkají i smutnoplášťník nebo černoplášťník.

Poněvadž pilíř trochu ze zdiva vystupuje, vznikl nepatrný kout. Do toho koutku přitiskla se postavička dítěte. Je to děvčátko. Šátek, pod bradou svázaný, svezl se mu s hlavy do týla a odhalil hojné vlasy obtáčející oblou tvářičku. V té tvářičce tmavé oči hledí před sebe. Oděv jest prostý a chudobný: skládá se z obyčejného kabátku s úzkými rukávky a dlouhé sukénky. Děvčátko stojí přitisklé do kouta, ruce majíc svisle spuštěny, pěstičky sevřeny.

Proč je to dítě na hřbitově? Jeho náležité místo jest přece doma u otce a matky, nebo na návsi mezi skotačícími druhy a družkami! Leč ono opustilo otcovskou jizbu i hry vesnických dětí a přiběhlo sem takřka úprkem, jak pozorujeme podle šátku, jenž se mu v běhu svezl na krk. A proč uprchlo z domova? Ač má dítko rty uzamčeny a mlčí, přece vyčítáme z té postavičky přemnoho. Jakoby nám děvče říkalo: „Nemohu býti v rodné světnici, neboť život je mi tam hrozný. Nemohu býti při veselých hrách družek, neboť jsem smutno. Vizte, jak smutnou obrubou lemují mé tmavé vlasy, které macecha tak nerada češe, pobledlou mou tvář, do níž zlá ruka často bije; vizte, jak smutně hledí mé oči, jak jsou do krve vyplakány, takže již neprolijí slzičky! Pozorujte, jak se tísním zde v koutku, jak se dělám drobným, abych nikomu nepřekáželo! Navyklo jsem si stávati stranou, abych nebylo na očích osobě, která mne nenávidí, abych se vyhnulo zlé ráně. Vizte na mém chudobném obleku, jak jsem odstrkováno!"

To zdá se k nám hovořiti mlčící dítko, a my i bez nápisu na kresbě hned bychom řekli: „To dítě je sirotek a v tomto rovu dospělé osoby, u něhož stojí, odpočívá někdo tomu dítěti nade vše drahý."

Smutný je pohled na opuštěný hrob, ale ještě smutněji je u srdce, vidíme-li u toho rovu státi samo osiřelé dítě. Cítíme s ním a pozorujeme je s účastí. I vidíme, že stojí bez hnutí, ač přece děti z pravidla sotva chvilku klidně postojí; pozorujeme, že mlčí, ač dítky tak rády švitoří; zříme, že hledí ztrnule před sebe, do prázdna Stojíme ztrnulí, jako kdybychom zapomněli se pohybovat, a hledíme před sebe do neurčita tenkráte, když jsme tak zamyšleni, že všecko kolem přestalo nás zajímati. Jen ta naše myšlenka nejde nám z hlavy. O čem přemýšlí toto dítě?

„Když pak rozum bralo,
na matku se ptalo."

Přemýšlí o své mrtvé matce. V duchu ji vidí před sebou v neurčitu, kam se zahleděly jeho smutné oči. V duchu s ní hovoří při rtech uzamčených. V duchu svou matku i slyší. Má vidění své mrtvé matičky. A ta mu praví: „Poněvadž macecha tě týrá a tobě se po mně stýská, přijdu si pro tebe."

A tušíme hned, co se stane. Dlouho asi stáloděcko tuto na hřbitově, snad do hluboké noci, v horečném vidění hovoříc s mrtvou matkou. Nastudivši se k smrti, přiběhlo domů, anebo snad je nalezli na hřbitově a donesli do stavení.

„Jeden den stonalo,
druhý den skonalo,
třetí pohřeb mělo."

To všecko lze vyčísti z obrázku, který Aleš nakreslil k začátku lidové písně o „Osiřelém dítěti". Způsobem zcela prostičkým vyjádřil mnoho. Jen částečně naznačil vrata hřbitovní, zpola nakreslil rov a jen zcela nepatrně načrtl prostor za zdí – a přece máme úplný dojem vesnického hřbitova s jeho travnatými cestami, plnými kytek, s drnovými rovy a dřevěnými pochýlenými kříži, s bílou zdí obmykající hřbitov, k němuž vede cesta osázená topoly.

Prostě, hospodárně a přece hluboce jímavě je nakreslen sirotek. Umělec neznázornil děcko, jak žalem téměř šíleno vrhá se na hrob, „špendlíčkem kope, prstíčkem hrabe", nikoli: děvčátko ani nepláče, ani nelomí rukama, neobjímá hrobu, nýbrž tiše, ulekáno stojí u hřbitovního vchodu. A přece neskonalý smutek je vyjádřen každým rysem té postavičky.

Jako svým zkráceným nákresem hřbitovního koutu kreslíř dává nám v duchu si dokresliti hřbitov celý, tak dává nám v drobné postavě sirotka docítiti celou sílu zoufalého žalu, jenž vypudil děvčátko z jizby na nehostinný hřbitov. Vyčítáme z té postavy dosavadní osud dítěte, vytušíme z jeho očí i blízký jeho skon.

Tato kresba i mnohé jiné jsou Alšem zhotoveny tak, jakoby to byly staré listy, na kraji otrhané, z nějaké dávné sbírky písniček. Jistě tu Aleš vzpomenul „špalíčku" své matky.

Dítě nešťastné je v Alšově díle vyjimkou. Z pravidla děti, jež Aleš kreslí, jsou samý pohyb a veselí a i v těch nejchudobnějších šatečkách vězí děcko nejkulatější zdravé tvářičky.

*

Mají pak děti mimo pernou skutečnost, kde vedle her musejí i pomáhat v práci dospělým, ještě jeden blažený svět. Je to svět pohádek.

Pohádkových kreseb je od Alše množství. Jedna je úhrnně věnována „národní pohádce". (Obraz 12.) Tu starý král, oblečený jako staroruský velmož, udílí krásnému princovi požehnání před jízdou do světa. Vedle na polštáři leží koruna ruských carů. Z pohádek však víte, že i prosťáček, selský Janek, je-li dobrého srdce a má-li přízeň kmotry Sudičky, může dosáhnouti i království a k tomu ruky princezny Zlatovlásky. Od princezniných vlasů rozprostřených oslnivým vějířem svítí to na vše strany, ale brání k ní dojíti pětihlavý drak, zubatý, drápatý, krabatý, křídlatý. Leč jedna hlava již mu uletěla, proudem krvácejíc, pod pádným úderem křivého meče nebojácného jinocha na dobrém koníku. Hrozívají i jiná nebezpečenství. Tak čaroděj černé tváře kouzelnou hůlkou rázem a na věky člověka zkamení, ušatý a nosatý lidojed číhá s hrozným kyjem v hrubé ruce, pyskatá Ježibaba divokého vrkoče, s drápy na prstech, již již se chystá k příšernému letu vzduchem s dračí kočkou a čarodějným mlokem, anebo zrádná rusalka u tichého jezera s vodními růžemi chce zlákat poutníka do chladných prohlubin, ale člověk dobrého srdce nalezne v nebezpečí i pomocníky. Za dobrý skutek ryba vynese prsten ode dna moře, němý tvor promluví a ukáže poklad. Posléz po tolika nebezpečích může pohádkový rek dovésti rozkošnou princesku jako svou choť do skvělého zámku s točitými orientálními báněmi. Ani na chaloupku se sladkým perníkovým zdivem nezapomněl kreslíř, ani na sedláčka, na Honzu zdánlivě hloupého, vskutku podšitého chytráka, kterémuž v pohádkách se tak zdaří, že až „Jasnosti selská" mu musejí říkati.

Na řadě Alšových listů zpodoben je vodník, hastrman. Bývá v šosatém zeleném kabátě, na dlouhých, mokrých vlasech má divnou čepici z rákosí nebo z hubky, tvář je ošklivě svraštělá, nos široký, nebo zase zakrnělý, ústa veliká, obyčejně výsměšná. Vynoří se z vody při měsíci anebo se vyhřívá na vykotlané vrbě, jindy šije si kabátek na stavidle, či úskočně zaplétá do rákosí barevné tkanice, které zavádějí děvčata k zrádnému břehu. Duši utonulou chová pak žárlivě pod hrnéčkem, hlídaje ji u hrotitých šípatek a bělostného lek nínu (obrazy 13. a 32.). V lesích chodí lesní mužík mezi muchomůrkami a podrostem, sám jako oživlý kus pně, kořání a mechu. Na hlavě má kůži z rysa, jenž před dávnými lety žil ještě v našich lesích, tvář je jako zbrázděná kůra, nos je sukovatý, vlasy a vous tvoří spleť mechu, kořenů a kořínků. Veliký suk je mu oporou i zbraní. A přece není hrůzný: kdo smýšlí dobře s lesem, dojde u něho i pomoci. (Obraz 14.)

V polích o poledni plíží se zlá Polednice, „malá, hnědá, tváři sivé, o berličkách, hnáty křivé", raníc úžehem. (Obraz 32.) Taková je

i Klekánice, vycházející za večera. Běda pak dětem opožděným. Výtečně kreslí Aleš pohádkové tátošíky, okřídlené to koně, i draky-šarkány, sršící ohněm a vznášející se nad ostrými hroty Tater. Vyšla celá knížka s názvem „Alšovy pohádky" se slovy Václava Říhy.

*

Na rynku Mirotickém zadrnčely v rukou hubeného chlapíka chvatně paličky o teletinu malého bubnu a Mikoláškovi se zdá, jakoby slyšel rychle za sebou: Dorky z babky, dorky z babky. Do toho vpadá basem buben veliký, do něhož palicí tluče vystrojená komediantka, a je to, jakobys slyšel: Důra bába, Důra bába. Muž s vojenskou čepicí je některý z rodiny Kopeckých, loutkářů, a jeho žena je dcerou mirotické občanky Dorky. Zastavili se tak na své pouti Čechami v městečku, z jehož okolí vzešel první z nich, slavný Matěj Kopecký. Na paměť tohoto svého krajana nakreslil Aleš roztomilý list. (Obraz 15.) Dole je podoba proslulého loutkáře, který prý hrál i před korunovanými hlavami. Byl původně pokojným obchodníkem, leč požárem přišel o majetek a tehdy započal pout s dřevěnými herci. Za dob, kdy skoro nebylo českého divadla, připravoval pro ně půdu. Sehrál na 18.000 představení divákům drobným i dospělým. Mnohé kusy sepsal sám a byl i přesvědčený vlastenec. – Děti těšily se nesmírně na večer, kdy uvidí „Fausta", nebo loupežníky „Horiu a Glosku", podle toho, co hlásala divadelní cedule, malovaná patronou. Tísnily se pak v hospodské jizbě nebo netopeném sále, kde se jim od úst kouřilo, a před křiklavými dekoracemi a pestrými figurkami prožívaly dojmy dlouho nezapomenuté. Vždyť zřely bytosti jinak nevídané, doktora Fausta s biretem na hlavě, v učeneckém taláru uprostřed čarovného kruhu, ohyzdného čerta jako živého, krále Admeta v brnění a hranostajovém plášti, pak ve fráčku a s copem pana France písařícího na zámku, loupežníka Horiu nebo Glosku, mazaného kmotra Brázdu či Škrholu, rytíře Don Šajna, princeznu Alcestu, „lesního muže" Herkula a ovšem všetýčku Kašpárka, klidícího bouři smíchu.

Mikolášek mohl na tyto figury popatřit i z blízka. Vždyť jeho kmotr Mikoláš Sichrovský, někdy žák pražské malířské školy, vedle provaznictví i vyřezával loutky, omalovával je a zlatil, prodával loutkářům. Dnes může si mládež česká pořídit loutkové divadlo s figurinami, které byly zhotoveny podle nákresů samotného Mikoláše Alše.

Loutkář z městečka odtáhl, zjevil se medvědář, přešel dudák. I vojsko někdy prošlo, projeli husaři s čákami červenými jako velikonoční vajíčko, jindy táhli vojáci z vojny, roztrhaní a znavení.

Anebo se v okolí rozložili cikáni. Jich temná pleť, svítivé oko, havraní divoký vlas a malebný potrhaný šat, i pás třpytnými cetkami ověšený, vábily k sobě dětské oči. Mikolášek se osmělil,

nabídl mladému cikánovi knoflík z červeného skla olemovaný mosazí a cikán vyčetl mu z ruky, že bude písařem.

Číst a psát naučil se Aleš ve škole mirotické. Zasedl tam do nízké škamny, brzy zmohl „tabulku", na níž byla abeceda, a postoupil mezi slabikanty. Tehdy neučili přímo číst, nýbrž učili abecedě a pak hlásky skládány ve slabiky. Péro bylo vzácností, psalo se brkem, jejž pan učitel ořezával. Kaňky děti slizovaly, nebyloť pijavého papíru, a písmo sušili i vápnem se stěny. Ctli ze slabikáře. Dnes tisíce českých dětí učí se číst ze „Slabikáře", který obrázky vyzdobil sám Mikoláš Aleš.

JARO
Májko, májko! dej mi masti na bolesti.
Až přijde máj, budem mít ráj.

OBR. 1. JARO.

OBR. 2. V LÉTĚ.

OBR. 3. KDO MÁ MŮJ ZLATÝ PANTOFLÍČEK.

OBR. 4. HRA NA STRAKU.

OBR. 5. PRŠÍVALO, JEN SE LILO.

OBR. 6. CO TO ZNAMENÁ V BETLÉMĚ NOVÉHO?

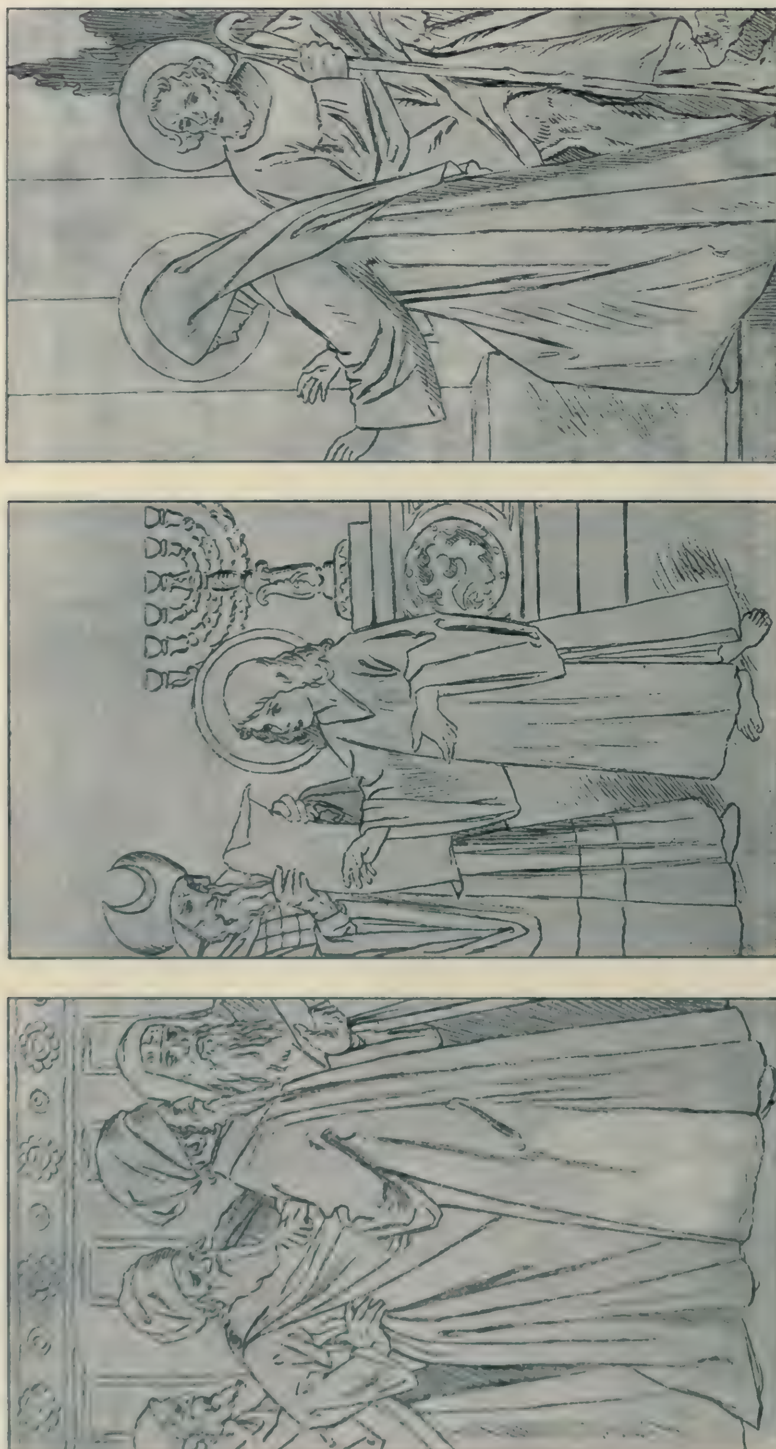

OBR. 7. NAROZENÍ PÁNĚ. OKNO CHRÁMU VE VODŇANECH.

OBR. 8. MALÝ JEŽÍŠ PŘED KNĚŽÍMI V CHRÁMĚ. MALBA NA BUDOVĚ ŠKOLY.

OBR. 9. DĚDEČKU, DĚDEČKU! KOLEDA.

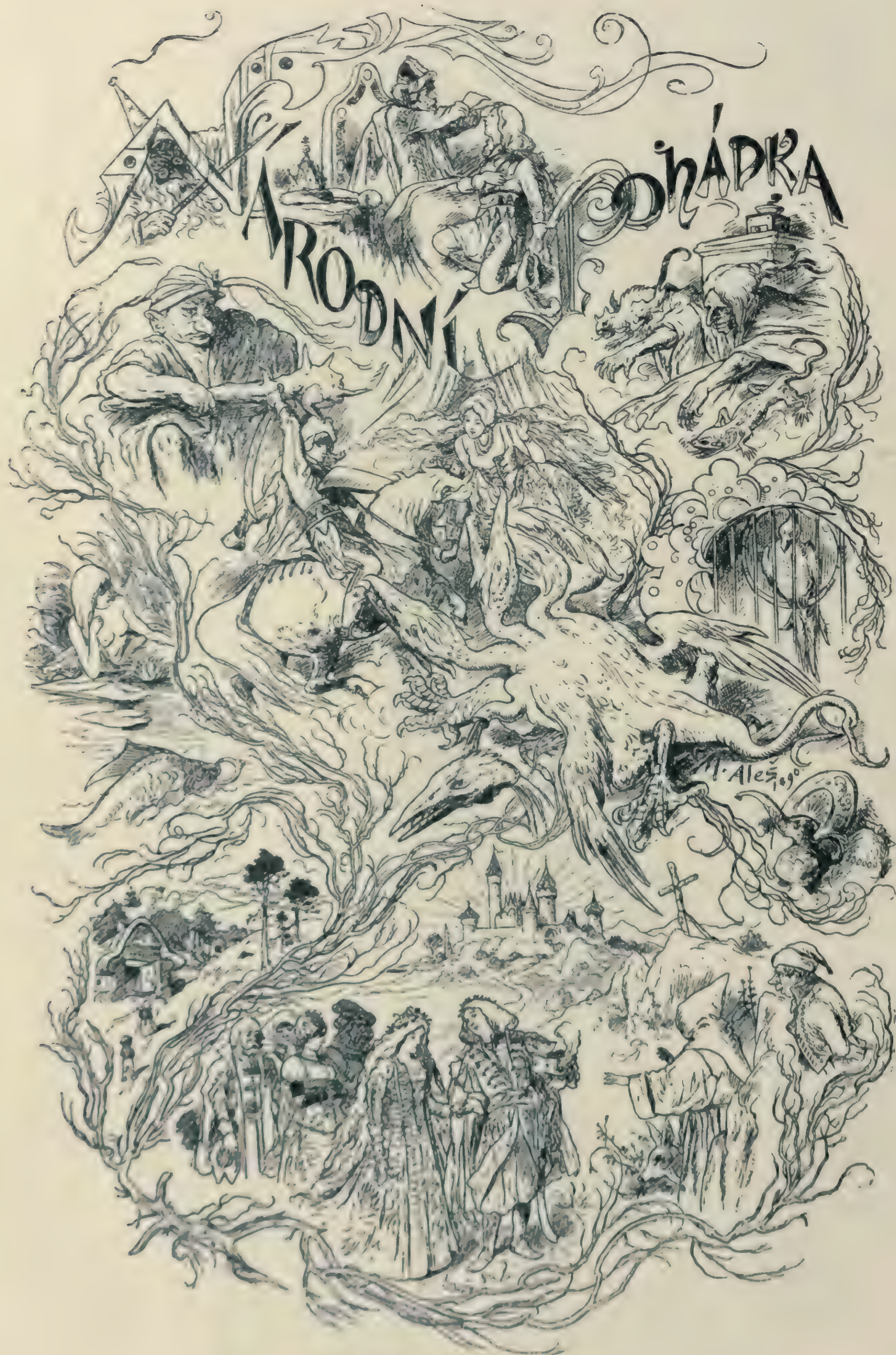
Za dveřma stojím,
Boha se bojím;
pes na mě vrčí,
že mi paňmáma
nebo pantáta
kus housky do kapsy
strčí:
ať je měká neb tvrdá,
však ona se předce zdroupá.

Z Prácheňska

OBR. 10. KOLEDA.

OBR. 11. OSIŘELO DÍTĚ.

OBR. 12. NÁRODNÍ POHÁDKA.

OBR. 13. VODNÍK.

OBR. 14. LESNÍ MUŽÍK.

OBR. 15. MATĚJ KOPECKÝ.

OBR. 16. STUDENTSKÉ VZPOMÍNKY.

II.

Mikoláš Aleš.

KDYŽ Alšovi minul devátý rok, poslal jej otec do Písku do druhé třídy školy tak zvané hlavní, jaké tehdy byly jen ve větších městech. Přibyl tak do pokojíku, kde byli již jeho bratří František a Jan. Bylo to pro otce, který „pouze hlavu a ruce za jmění měl", sice starost veliká, mohl však si pochvalovati oba syny gymnasisty, zvláště jak výtečně kreslí, takže professor ani platu za šest týdenních hodin od nich nechce a ještě jim kreslicí prkno koupil. Zvláště Jan byl kreslíř výtečný, i dali mu tenkrát professoři zhotovit zdobnou listinu, která pak byla vložena do základního kamene gymnasijní novostavby. Tehdy otec píše svému bratrovi: „Strýc Tomáš, již 67letý stařec, jest posavád hospodyní mých dětí v Písku – jejich druhý otec." Strýc Tomáš zastoupil rodiče i Mikolášovi. Vařil jim, uklízel, spravoval šatstvo, stěhoval je o prázdninách domů. Do pokojíku chodívali i studenti jiní, říkali starému švališarovi též „strýčku" a on rád vypravoval o svém vojančení.

Podobizna šestiletého Alše od bratra Jana.

I z Mikoláše stal se gymnasista. Byla to krásná doba národního nadšení, kdy naše města, dotud ve správě a ve společenském životě měšťanstva a úřednictva německá, rychle se očešťovala, kdy zřizovány české besedy, spolky sokolské a zvláště pěvecké, kdy pořádala se česká představení a hlaholily národní písně. Při národní hymně „Kde domov můj" zalévaly se zpěvákům oči slzami. Studenti dostali první česká vysvědčení, mnohý professor začal choditi v čamaře a žáci ho následovali. Tehdy i starý Famfule vzpomněl své krejčovské dovednosti a zhotovil Františkovi a Janovi po čamaře podle tehdejšího střihu, plné šňor a pertlí, vzadu s třepením, s volnou šňůrou od ramene přes prsa, se širokými rukávy, z nichž každý měl na vrchní straně nad zápěstím klínovou vložku, modrou nebo červenou, obšitou prýmky. Tak sám starý voják byl stržen zájmem o věc národní a vždy pak při shledání tázal se svého synovce: Tak co Češi, co Češi?

Život studentský těch let, s jeho radostmi i drobnými starostmi, znázornil Aleš rozkošným listem „Studentské vzpomínky 1860". (Obraz 16.) Tu zříme i některé z jeho professorů: katechetu Ctibora, přísného dějepisce Ningra, ředitele, rodilého Němce, jenž česky jen těžce se vyjadřoval, Vačlenu kulaté tváře a pak professora z reálky Maxe, s „košutovským" věncem vousů kol brady. Aleš smísil tu professory obou ústavů, neboť přešel z gymnasia na reálku.

Osud chtěl, aby v Písku osaměl. Roku 1865 zemřel souchotinami devatenáctiletý František, milovník českých dějin, dobrý kreslíř a nadaný básník. S pohnutím čteme dnes svazeček básní, jediný po něm odkaz. Rok na to odešel navždy mladistvý Jan. Byl to jinoch mimořádných schopností výtvarných, jak jinošské jeho kresby tomu nasvědčují, a byl by se jistě proslavil.

Sgrafitto na domě „U rytířů" v Školské ul. v Praze: Rytíř.

O prázdninách r. 1869 dotrpěla Alšova matka, na niž ztráta obou synů těžce byla dolehla. Mikoláš byl při ní, četl jí, na př. utrápení Mistra Jana Husa ze spisovatele Herloše, když tu v noci zářijové mu zhasla v náručí, tiše, bez bolestí, an jí pozdvihl hlavu. Napsal si: „Nezapomenutelný je mi krásný, libý její výraz v rakvi — spala." Kdysi byl maminku nakreslil v celé její srdečnosti nebožtík Jan. Ten obrázek chová Aleš jako tklivou vzpomínku na dva mrtvé a ten bratrův obrázek překreslil jako druhé vyobrazení k písni „Sirotek", a to ke slovům „Ach, mámo, mamičko"... Když po letech hotovil český umělec Max Švabinský mistrnou podobiznu zestárlého již Alše, přikreslil do pozadí na stěnu pokoje tuto starosvětskou podobu Alšovy matky, zhotovenou zesnulým jejím synem.

Aleš po smrti matčině do Písku se již nevrátil a šel na malířskou akademii do Prahy. Doma od nějaké doby vládla nová matka a Aleš raději o prázdninách zacházel k strýci Tomášovi na zahrádku k dlouhým rozprávkám. Zemřel pak i otec Alšův i starý švališar. Aleš osiřel. Pocit té osiřelosti potrval dlouho a po letech znovu se probudil vzpomínkami, tehdy, kdy se bál o své děti, i vyplakal se Aleš z něho úchvatnými kresbami k písni „Sirotek" (1889).

V Praze navázal přátelství s jinochy, kteří vesměs se pak proslavili: studující filosofie Jirásek stal se oblíbeným romanopiscem, medik Thomayer vynikajícím odborníkem, Emil Frida slavným básníkem Vrchlickým, spolužáci na akademii znamenitými umělci.

Tehdy malířská škola pražská měla jen málo místností v druhém patře Klementina. Tu učili se kresbě, okreslovali řecké sochy, zkoušeli malovat, až posléz dostal jednotlivec svůj vlastní atelier (dílnu), to jest malý prostor mezi rozestavenými plentami z režného plátna. Ve volných chvílích bylo tu veselo. Mladí malíři přednášeli básně, Aleš zvláště rád z Máchy, vzletně deklamovali úryvky z divadelních kusů, ba pořádali i představení. Z různých koutů malířské síně sebrali přilbu, rytířské rukavice, jízdecký kyrys a bílý plášť a zahráli popravní scénu. Ten bílý plášť hodili Alšovi přes hlavu, na temeni mu upevnili hlavu umělou, vedli jej ke špalku, kněz se modlil, zvoník zvonil klíčem o železo a kat (spolužák Liška) uťal příložným pravítkem odsouzenci hlavu. Trup se zhroutil a svalil.

Do toho veselí, společného všem uměleckým školám, vpadal Jiráskův hlas: „Alši, Alši, maluj, kresli!" A nemusel pobízeti, Aleš kreslil a maloval horlivě, jenže při tom akademie málo mu byla platna. Tehdejší způsob vyučování spíše jeho rozvoji překážel.

Nalezl pak učitele nejvzácnějšího, třebas neučil na akademii. Byl to Josef Manes, tvůrce skutečného národního českého umění. K malíři dvanácti měsíců staroměstského „Orloje", té výtvarné básně o českém člověku, ke kreslíři rozkošných obrázků národních písní, k objeviteli ušlechtilé krásy našeho venkovana, k tomu, jenž v kresbách pro Rukopis Královédvorský tyto zdatné venkovany přeměnil v bohatýry na-

šeho dávnověku, k tomu drahému vzoru svému Aleš jíti nemohl. Když Aleš přišel do Prahy, Manesův duch byl již obestřen těžkomyslností a těžkomyslnost ona přešla v šílenství, jež roku 1871 zkoncovala smrt. Zůstalo mistrovo dílo a na něm učil se Aleš nejvíce. Záhy poznal a příteli Jiráskovi vyznal: „Můj talent je již se mnou srostlý a nepochodil bych s ním k svému uspokojení, byť bych se i v Mnichově řemeslu učil. Jednoduše jdu cestou Manesovou. Manes, mistr, ještě dnes doceněn není; českému umění ještě dennice daleka a přece chci i uměním tím vlasti hřivnu přinést. A co pak? Nezbývá než boj, práce, v proudu materialistů (zištných) držet pevně svůj ideál (vysoký a nezištný cíl), urážek těch nejhrubších nevšímání."

Sgrafitto na domě „U rytířů": Husita.

Této cesty Aleš odhodlaně se držel a bylo nutno úporně bojovat v těžkých našich poměrech. Chudý akademik za oběd má to, co mu spolužák, jenž jej má rád, donese od svého oběda mezi bílé odlitky řeckých bohů a bohyň. Aleš je však mysli nejlepší a v hlavě rodí se mu plno plánů. Umiňuje si, že půjde za příkladem Jana Matejky, polského malíře z české krve, jenž na velikých obrazích plných ruchu a skvělých barev zpodoboval velikost i úpadek Polsky.

O prázdninách vrací se na Miroticko a s oživlými vzpomínkami na zesnulé rodiče, strýce a bratry probudí se v něm touha zachytit v čas čarou i barvou celý starosvětský svérázný život venkovský, nežli zcela zanikne. Tehdy hromadí si zásobu studií krojových a vůbec lidových.

Na rok musel na vojnu. Byl dobrovolníkem u uherského pěšího pluku, ležícího v Praze, nosil bílý kabátek a úzké uherské nohavice. V tom pluku se mu líbí, jsouť v něm malební Slováci z Detvy, cikáni a Maďaři. Učí se písním slovenským a maďarským a oko jeho dobře si pamatuje výrazné tváře.

Po vojně na akademii již dlouho nepobyl, též proto, že čeští akademikové byli pobouřeni výrokem professora dějin umění o německém původu všelikého výtvarnictví v Čechách.

Tehdy Alexander Brandeis, nájemce dvora Suchdola u Prahy, pozval Alše k sobě a ten ztrávil tu půldruhého roku v pilné práci. Mladá jeho touha po životě a neodvislosti vedla jej tehdy k malování výjevů, kdy huláni a husaři na štíhlých koních tryskem ujíždějí pusztou, kozáci objíždějí kraj, cikáni hrají knížeti Rákoczymu píseň svobody, jeho rušný pochod. K těm malbám nacházel na paletě skvělé barvy a dovedl z nich vytvořiti mistrné náladové kousky, jak toho je důkazem na příklad obraz „Hudba". (Obraz 17.) Když pak byla vypsána soutěž na malířskou výzdobu Národního divadla, zhotovil v Suchdole a zadal k soutěži nádhernou řadu maleb o názvu „Vlast". Roku 1879 dostal s Františkem Ženíškem první cenu 2500 zl. Bylo to veliké zadostiučinění a povzbuzení. Toho roku se oženil a zajel do Italie.

Třetího léta na to dostal Jirásek, tehdy professor v Litomyšli, od Alše chvatný list:

„V Praze, 13. srpna 1881. V den po shoření Národního divadla. Za dob smutku vzpomíná na Tebe Tvůj přítel. Škoda, že neuvidíš – ani můj Tomášek svého táty verky (díla)." Tehdy celý národ žalostnil nad zkázou divadla sotva dokončeného. Na štěstí část divadla, kde byly Alšovy malby, zůstala ohněm ušetřena.

Měl již synka Tomáška. Za ztracený rodinný kroužek mirotický utvořil si domácí krb pražský a bylo teď potřebí pro rodinu pracovat a žít. Takových příležitostí, jakou byla výzdoba Národního divadla, už nebylo, šlechta a boháči nedbali o české malíře, a tak myšlenky, jimiž hlava tehdy překypovala, nemohly se uskutečňovati, nanejvýše si je Aleš kreslil zatím ve zcela malém měřítku. Neměl rozlehlé dílny (atelieru), kde by mohl pokrývat veliká plátna zářivými barvami, měl jen pokojík a v něm na stole kreslil pilně obrázky do časopisů za nepatrnou odměnu, aby bylo na živobytí. Tak odkloňoval se od malby a vyhraňoval se na rázovitého kreslíře. Škoda jen, že dřevorytci těžce vystihovali měkké jeho linie a že tak mnohá rozkošná kresba v časopise vyšla zkažena. Teprve dnešní způsob pořizování otisků dovede vystihnouti Alšův svéráz.

Občas přišla i větší zákazka. Obec pražská dala jím zhotoviti na staroměstskou vodárnu výjevy ze švédského vpádu. Byla to tak zvaná sgrafitta, černobílé obrazy škrábané v tvrdé omítce. Sgrafitta anebo nástěnné obrazy barevné na čerstvou omítku (fresky) musil pak navrhovati i prováděti stavitelům na budovy veřejné i soukromé v Praze a na venkově. Tak v ulici Smetanově na domě postaveném v místech staré vojenské budovy, znázornil roztomilými obrysy „veselý život vojenský", v Bubnech na domě řezbářského závodu jsou pásy, v nichž rozkošní dětští dřevorubci, tesaři a řezbáři opracovávají kmeny. Na Smíchově je od něho ozdoben dům výjevy chodskými. Na venkově ozdobil: kladenskou lékárnu, stavby v Slaném, Náchodě, Pardubicích, Písku, Strakonicích a j. V Příbrami znázornil život hornický. Hlavně Plzeň se honosí Alšovými pracemi na průčelích domů. Architekt Rudolf Štech dal tam zpodobiti (zvláště v Nerudově ulici) obléhání Plzně Husity, bitvu u Moháče, výjevy z českých dějin, z chodského povstání, ze spisů Jana Nerudy a j. Štech opravoval i chrám Panny Marie ve Vodňanech, Aleš šel s ním, vymaloval celý chrám, i pověstného vodňanského kapra tam vkreslil a navrhl výzdobu oken. Na Moravě jest ozdobena Alšem záložna ve Vsetíně, ba i v Uhrách v Uherské Skalici s průčelí hledí na nás Alšův svatý Václav.

Též do chodeb a síní navrhl mnoho maleb: do vchodu Staroměstské radnice, do Městské spořitelny pražské, do chodby Malostranské záložny. Také vnitřky hostinců jsou jím vyzdobeny, na příklad „Merkur" v Mikulášské třídě a pivovar „U Šenfloků" na Václavském náměstí v Praze.

Illustrací (otištěných obrázků) má sám zaznamenáno přes čtyři tisíce. A co jich nezaznamenal! Kreslil je pro časopisy, do knih, také do knížek pro mládež („Z Čech až na konec světa" od Jiráska, „Zvony a zvonky" od Sládka, „Naše děti" od Bartoše, spisy Raisovy, „Malým pro radost" od Vinařického, „Větříkovu píšťalku" od V. Sokolové a j.). Illustroval krásné básně, ale musil illustrovati i snář. Jsou od něho střelecké terče, vějíře, diplomy, legitimace, odznaky, pozvánky, nástěnné kalendáře,

OBR. 17. HUDBA.

karty matiční, národní kolky, pohlednice, sta záhlaví a obálek knih a časopisů. A i ta nejmenší kresbička je zhotovena s láskou a je dílo poctivé.

Jeho zákazníky nebyli milionáři a šlechtici, ale české obce, čeští nakladatelé a české měšťanstvo. Neplatili skvěle, protože snad ani nemohli. Neuskutečnil proto mistr Aleš velikých snů svého mládí. Nemohl velikými malbami zpodobit dějiny a tvářnost naší vlasti v cyklu českém ani oslavit Slovanstvo v cyklu všeslovanském. Za to rozměnil nám obě tyto velké a krásné myšlenky ve sta a sta kreseb, stejně milých, stejně procítěných, stejně obsažných. Tak život nutil jej rozměňovati nevyčerpatelnou hřivnu v nesčetné drobné penízky: za to však dílo jeho aspoň ukázečkou dostalo se do všech koutů vlasti československé.

A jednou shledají každý úlomek vzešlý z jeho čarodějné ruky a shromáždí vše v museum jeho díla, aby ukázali potomkům i cizině umělce z nejčeštějších.

I může spokojeně pohleděti dnes bělovlasý Mikoláš Aleš na svůj život, na své dílo. Bylo strádání, byla i bída, ale vše přemohl zápal pro umění, čistá láska k národu i bližnímu, poctivost a mravní síla. Stojí tu před námi, na prahu šedesátky, všemi vážen, vzácně dobrý člověk, jako vzor a příklad.

Mír. Sgrafitto na Wiehlově domě v Praze.[1]

OBR. 18. „SLOVANŠTÍ VĚROZVĚSTOVÉ METODĚJ A CYRIL.

III.

Čeští světci, vladaři a bojovníci.

Když Aleš přišel na malířskou školu, třídili malíře podle oborů. Aleš chystal se býti malířem výjevů dějinných (malířem historickým). Nikoli děje světové, francouzské nebo italské chtěl zpodobovati, nýbrž děje vlasti své. Nebožtík bratr jeho František byl jej záhy přivedl k četbě knih dějepisných. Brzy znal veliké Palackého „Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě", rozsáhlý Tomkův „Dějepis města Prahy". Četl i v starých letopiscích, v oné milé kronice z doby Jana Lucemburského, které říkáme Dalimil, již jako hoch listoval v kronice Hájkově ze 16. století, bavě se jejími rytými obrázky. Od doby studií malířských jest mu přítelem spisovatel dějepisných povídek a románů Alois Jirásek, seznámil se pak i s knězem Václavem Benešem Třebízským, jenž dobu husitskou, kdy kalich slavně zářil po Čechách, i smutnou dobu pobělohorskou líčil v dojímavých povídkách. Když Beneš ve Vídni v císařském museu uviděl pancíř s nápisem: „Swaty Waczlawe, nedeg zahynautj mnie" (nedej zahynouti mně), vzpomněl si ihned na Alše a ten zase píše Jiráskovi: „Když mně to povídal, vzpomněl jsem si hned na Tebe. To pasuje (hodí se) do našeho krámu, viď?" Prostudoval pak Aleš kde jakou starou památku, prohlédl a pamatoval všeliký oděv a zbraň. Putuje českým krajem za dob jinošských, stavěl se na zámcích, hradech a zříceninách. S přáteli malíři ztrávil kdys na Zvíkově několik dní a do noci sedávali tu ve věži Markomance. V Praze pak bydlil na Malé Straně i Hradčanech, v ulicích plných staré české slávy. Maje na mysli veliké obrazy z dějin polských Jana Matejky, snil i o řadě obrazů z dějin našich se závěrečným obrazem oslavným.

A tak obrazy, sgrafitty, freskami i kresbami vypsal nám celé dějiny vlasti. Tu jako posvěcený básník v nadšeném vidění podal výjev dějinný ve velikých rysech s vlasteneckým zanícením, takže jeho linie jakoby zvučely radostnou písní oslavnou anebo kvílely teskným žalozpěvem, jindy jako milý vypravovatel zpřítomnil nám naše předky, jakoby to byli členové jedné srdečné s námi rodiny.

Vlastní dějiny začínají se u nás dobou křesťanskou. Křesťanství přineseno bylo k nám roku 863 bratřími z řecké Soluně. Záhy chystal se Aleš přípravnými náčrty k obrazu oslavujícímu Cyrila a Metoděje. Teprve po letech provedl tuto myšlenku jako kresbu. (Obraz 18.)

Pohanský bůžek se zvířecí hlavou leží skácen, a světlo se šíří z malé okrouhlé stavby chrámové v starobylém slohu obloučkovém (románské rotundy). Temné pohanství, plné tajemných zkazek, ale též drsné násilnosti, ba zvířeckosti, odlétá v mračnu s nočními ptáky v podobě zloduchů (démonů) s rohy na lysých lebkách, s ušima zvířecíma, s drápy na rukou a nohou. Jeden démon unáší sošku Svantovíta, druhý pohanskou popelnici.

Proti ustupující tmě vítězně šíří se světlo. Na zářivých oblacích vznášejí se světlí hlasatelé křesťanské lásky: Methodios, tváře rázu řeckého, v rouše arcibiskupském

a mnišský Konstantinos, učený horlitel víry, jenž sestavil slovanské písmo, přeložil evangelium a pak zemřel v Římě v ústraní klášterním. Levicí přidržuje Cyril obrazovou desku, o níž nám staré vypravování sděluje, že na ní zobrazil Poslední soud. Dva jich učeníci stojí při dvojici bratří, jeden vzhledu mnišského, druhý v obřadním rouše, drže v zahalených rukou ikonu (obraz se zlatem a drahokamy) černé Bohorodice. Vespod svíjí se v bezmocném vzteku tmavý démon s netopýřím křídlem, s koňským kopytem. Leká se světla evangelia, světla lásky. Kyrilicí je tu napsán začátek evangelia svatého Jana: Iskoni bê (bě) slovo a slovo bê u boga a bog bê slovo. Na začátku bylo slovo a slovo bylo u boha a bůh byl slovo.

R. 894 zemřel kníže velkomoravský Svatopluk. Aleš nakreslil jej ležícího na náhrobním kameni. (Obraz 19.) Tvář je velebná, splývavých vlasů i vousů bílých, roucho je půl knížecí půl selské: má halenu s „darmovisem" a výšivky jsou lidové, jablíčko, zvonek a karafiátek. Kříž a tvář Kristova na vladařském jablku, jakož i za zdí románská rotunda poukazují na pokřesťanění Moravy. Leč veliká moravská orlice v hlavách knížete jakoby zoufale kvílela. Říši velkomoravské, již Svatopluk zbudoval, hrozí zkáza. Démon nesvornosti již se chopil prutů v pevném svazku neporušitelných, oddělí je a snadno zlomí prut po prutu. Synové Svatoplukovi se znesváří, budou přemoženi a Morava porobena. I naříkají, ve vzduchu se vznášejíce, tajemné ženy držíce ony pruty oddělené a zlomené.

Kolik svatých Václavů nakreslil a namaloval Aleš! Když nakreslil prvního, byl sám hošík čtyřletý. Jel v zimě formanským vozem s matkou z Prahy, stavěli se na hospodě a tu na ústřižku papíru nakreslil patrona země české k velikému podivu malé dcerušky hostinského a mistra krejčíka, který u okna pilně píchal.

Pak jich zhotovil celý zástup, na zdi domů, do síní, do knih. Pro přítele malíře Jana Prouska, který na Turnovsku příkladně se stará o starobylé památky, namaloval vodovými barvami Václava mladé tváře. (Obraz 20.) Sedí na koni mocných údů, na koni pokojném, nevojenském. Kníže není zde znázorněn jako bojovník, jen jilec meče je patrný zpod knížecího pláště s límcem hranostajovým. Hranostajem otočena je i pokrývka hlavy s drápkovými cípy. Zdobný střevíc je jistě bez ostruh. Čistotu srdce Václavova zpodobil umělec dětskou tváří. Je to jeden typ (druh) Alšových Václavů. Aleš zdůrazňuje zde v knížeti světce. Proto Václav spial milým, dětským způsobem ruce a pootevřené rty orodují za nás.

Druhý typ mezi Alšovými Václavy je typ národního reka, vévody české země. Tu bývá Václav zarostlý ušlechtilým vousem na bradě, oděn je v drátěnou košili a v železné pláty, mocný meč visí mu po boku, v pravici třímá praporec se svatováclavskou orlicí, někdy znakem české země, a orlice ta bývá i na jeho štítě. Přímo proti nám (en face) anebo ze strany (v profilu) nese jej krásný bílý kůň, jeho brůna.

S českým lidem Aleš lne k tomuto národnímu světci a reku. Vidí v něm záruku národní naší síly a víru v naši budoucnost. Nedáme se ani my, ani budoucí. Sjednoceni myšlenkou svatováclavskou, myšlenkou národní jednoty zemí, kde hlaholí náš jazyk, všichni jsme vojskem blanickým, hotovým ochránit vlast svou.

Dobu královských Přemyslovců zpodobil náš obrázkový kronikář kusy, na nichž

Přemysl Otakar II. Z karet matičních.

v rušných výjevech zjevují se nám rytířští králové i šlechta česká celí v brněních, v přilbách s hledími, s plápolavými chocholy a křídly, s třepotavými korouhvicemi, na koních zcela zakrytých pestrými látkami, posetými erby, vše jako schystáno na hlučný a oslnivý turnaj. Aleš kreslí rekovnou postavu Přemysla Otakara II. i jeho synka Václava, milé dětské tvářičky, truchlícího v zajetí braniborském.

Pak již Karel IV. jede na koni, vážný i dobrý, pravý otec země. Všemožně křísí památku zemského světce, knížete Václava. Slavný chorál svatováclavský byl za jeho doby písní oblíbenou. Aleš, ještě žák malířské školy, přišel do emauzského kláštera na Slovanech v Praze, někdy založeného Karlem IV., nahlédl do ochozu klášterního a spatřil tam starobylé malby náboženské z doby Karlovy. Byly prosté, ale hluboce jímavé. Vzpomínka na ty malby a pak sama starobylá píseň vnukly mu list, který zhotovil jako jednoroční dobrovolník roku 1876. (Obraz 21.) Kresba má obrys chrámového okna hrotitého slohu gotického, jímž Karel IV. zdobil Prahu a zemi. Dole, na pražské půdě před hradčanskými kostely Vítem a Jiřím, čte biskup ze svaté knihy, již vysoko drží kněz skloněné tváře, zatím co mnich zaníceně mává kaditelnicí. Při veleknězi stojí v nádherném rouše zlatohlavovém (brokátovém) velmož krásné výrazné hlavy. Jiný mnich třímá biskupskou berlu, kněz knihu se zdobným kováním, hezounký synek šlechtický (páže) stanul opodál. S leva přišel lid, v předu hošík a děvčátko s květinami, hošíka nejdrobnějšího zvedli vysoko, v koutě klečí kněz s „vera ikon" („Kristovým pravým obrazem"). Všichni, lid, šlechta a kněží vroucně volají: Svatý Václave, vejvodo české země, kníže náš, pros za nás, nedej zahynouti nám i budoucím, zažeň vše zlé.

K jejich prosbě připojují se v oblacích světci, králové a královny, „nebeské to dvorstvo krásné." Kříž drží Metoděj, obrazovou desku Posledního soudu mnich Cyril, jsou tu světci Vojtěch, Norbert, Zikmund, Prokop, Ludmila. Na druhém oblaku je skvělá trojice Lucemburků: slepý hrdina Jan, s císařskou korunou Karel, korunu svatováclavskou drží Václav IV. Za nimi klečí i stojí jich manželky.

Nejvýše vznáší se oblak s klečícím svatým Václavem. Jak ušlechtilé jest jeho držení těla! Jak láskyplně hledí s nebes k zemi české! Při něm je Matka boží s děťátkem. A s dola jakoby sem zaléhala čistými prostorami nebes slova chorálu: Maria, matko žádoucí, tys královna všemohoucí, prosiž za nás za krajany boha, svatého ducha, Kriste eleison, amen.

Letící anděl i matka boží jsou na způsob obrazů Karlových malířů.

Nejmilejší věru je Alšovi doba husitská, o níž se dočítal v Palackého Dějinách slova oslavná a obranná.

Mistra Jana Husa kreslívá v taláru universitního mistra, pohublé tváře výrazu milého i opravdového. (Obraz 22.) Od veliké knihy zahleděl se mistr Jan před sebe. Z knihy té vzešla jeho myšlenka o čistotě křesťanství. Od té myšlenky již neustoupí.

On, láskyplný, jest i v poznané pravdě neoblomný. Bude ji hlásati Pražanům v kapli Betlémské, venkovskému lidu na Kozím hrádku, půjde za ni stát do Kostnice a neustoupí od ní, zářivý příklad mravní síly, ani na hranici. Z plamenů kostnických vzlétne jeho myšlenka, nezahubitelná holubice, doletí do Čech a zanítí celonárodní hnutí husitské.

Jan Žižka z Kalicha povede toto hnutí a nebude přemožen.

Vizme na selském koni staršího muže. Otočil se ve vysokém sedle a obzírá kraj jako vážný a přísný hospodář, staročeský zeman. Leč polský kroj, tvář osmahlá a nepohodami ošlehaná i zbrázděná, mocný knír, pádný meč u boku, hvězdicové ostruhy nasvědčují, že zeman opustil tvrzi a proměnil se ve vojáka. V pravici palcát ukazuje, že jezdec je vůdcem lidu vojenského, orlí nos a pravé oko zakryté přímo říkají, že jezdec jest Jan Žižka. To jméno i umělec dole připojil, okresliv vlastní Žižkův podpis z jeho dopisu. (Obraz 23.)

I vede tento hrdina, znaku raka, své ozbrojence do boje „pro vysvobození netoliko pravdy zákona božího, ale zvláště také jazyka (národa) českého a slovanského." Tito ozbrojenci byli dříve zemany a selským lidem. Leč okovali cepy, zvedli sudlice, vsedli na selské své koně, sešikovali vozy a vydali se na pochod. Alšovy kresby z hnutí husitského jsou jako obrazový doprovod k jejich válečné písni:

Pročež střelci, kopidlníci
řádu rytieřského,
sudličníci a cepníci
lidu rozličného,
pomněte všichni na Pána štědrého.

Ztratí-li kdo život, Bůh jej odmění. Jsouť bojovníci boží a jeho zákona, Pán jim velí nebáti se tělesných záhubců, velí i život ztratiti pro lásku bližních svých. Jsou proto nebojácní: „Nepřátel se nelekajte, na množstvie nehleďte." (Obraz 24.) Zapáleni touže myšlenkou, jsou svorni:

Heslo všichni pamatujte,
kteréž vám vydáno.
Svých hejtmanóv pozorujte (dbejte), . .
hlediž a drž se každý šiku svého.

Tito hejtmané jsou napořád rázu Žižkova, osmahlých a zjizvených tváří, prohnutého vojáckého kníru, srostlí s koněm, jenž je nese krajem nebo poslušně stanul při obhlídce, jsou drsní a vážní, ale ne hrůzní, není v nich divokosti, s jakou naši nepřátelé rádi zpodobovali Žižku a jeho lid. Tak stojí na obrázku před námi hejtman Kuneš z Bělovic, jeden z těch, jimž umírající Žižka doporučil své vojsko a svěřil dokončení boje za „vysvobození pravdy zákona božího" (Obraz 25).

S těmi hejtmany husitské vojsko věru se nebálo:

A s tiem vesele křikněte,
řkúc: na ně, hr na ně!

I zakusili cizáci sílu husitskou. V prudkém útoku ženou se jezdci husitští, v že-

lezných kloboucích, laločných kuklách, v sukních i železných plátech, s kalichy na pavezách za německými křižáky, zlekanými již samotným zpěvem táborským ke zděšenému útoku. Tehdy, roku 1427, v lesích šumavských lehlo Němců na tisíce. (Obraz 26.)

Hnutí husitské, jež bylo hnutím lidovým, ana vysoká šlechta byla v táboře nepřátel, skončilo se bitvou Lipanskou. 30. května roku 1434 Táboři, od cizinců nepřemožení, byli potřeni u Lipan vlastními krajany. Tehdy hejtman Jan Čapek ze Sán se svými jediný se spasil útěkem. (Obraz 27.) Zříme jej prchat s větrem o závod, až vlasy, laločný límec s rukávci i roh poletují, železný klobouk sletěl na zemi. Jezdec je všecek chmurný a temná je i barva jeho koně, v trysku uhánějícího s vyděšeným okem smutným krajem. Však ten útěk byl Čapkovi i vyčítán jako zrada, ač zase jiní považují jeho ústup za vhodné ochránění aspoň částky vojska ve chvíli zoufalé.

Vlnobití táborské se ztišilo, ale zbyli hejtmané a jich lid, a ti, v bojování velmi cvičení, nedovedli již vrátiti se do příbytků a k polím, pojížděli dále, zůstávajíce v řemesle válečném. Pronajímali svou dovednost a neohroženost vojenskou i do „cizích služeb". Pak leckde v cizině kámen s kalichem kryl hrob „božího bojovníka". (Obraz 28.)

Přišla léta panování krále z české krve, Jiříka z Poděbrad. Králi šlo toliko o pokoj v zemi válčením zubožené. Leč o ten pokoj musil také válčit, ba i se svým zetěm, Matyášem, králem uherským. Bylo to r. 1469 v zimě, kdy Matyáš byl Jiřím obklíčen a v úzkých. Žádal o pokoj. Tehdy „král ten milostivý, vida Matyáše ztraceného a moha jej míti tu po své vůli i se všemi pány, svými nepřáteli, a jim odplatiti zlým za zlé, podal se ke smlouvě". A souvěký letopisec líčí dále, jak 27. února sjeli se králové obadva ráno ve vsi Ouhrovci a vítavše se spolu „šli do jedné velmi špatné jistebky, v ty časy spálené, a tam jsou sami mezi sebou rokovali, a co jsou rokovali, žádný jest nevěděl." Nevyužitkoval král český zlého postavení Matyášova a popřál mu pokoje.

Český malíř úchvatně pojal ten výjev na jednom ze svých nejstarších obrazů olejem. (Obraz 29.) Jiřík stojí tu světlý zjevem a světlý i svou velikomyslností, Matyáš v temném obleku je pln i temných myšlenek. Jakoby tu dobro dobrem přemáhalo zášť a zlobu.

Letohrádek Hvězda u Bílé Hory. Z karet matičních.

Jiříka často a rád Aleš zpodobil. (Obraz 30.)

Z truchlivé doby pobělohorské, kdy konec vzala samostatnost česká a naši nejlepší lidé vykrváceli nebo odešli za hranice, aby se již nevrátili, je též několik obrazů Alšových, trpkých a bolestných, celkem však je jich pořídku. Záhy poznal a Jiráskovi oznámil: „Čím dále tím více poznávám, že mne husitská doba a selské rebelie (vzpoury) nejvíce těší z naší historie. Tak se těch dob přidržím. Jest to slavná doba, tahle husitská, a ta selská jak je zase smutná; na mě to dělá hlubší ještě dojem, než ti exulanti (vystěhovalci) po bitvě na Bílé hoře".

Aleš i v dějinných obrazích vyhledává sílu venkova: ta projevila se husitstvím a ozvala se i v selských vzpourách století sedmnáctého, kdy selský lid, nemoha již snésti šlechtického úti-

sku, opět se ozbrojil a vzbouřil. Takový rok selské vzpoury byl rok 1680. Bouřili se sedláci na jihu i na západě. I nakreslil Aleš na téže kresbě jihočeského sedláka v kožichu a s vysokou opentličkovanou beranicí vedle zachmuřeného Choda v širáku a dlouhé bílé šerce. Sedlák prácheňský má obitý cep, Chod přidržuje pušku, s jakou procházeli tito „Psohlavci", nadaní od králů svobodami a znakem ostražité psí hlavy, pohraniční hvozdy. (Obr. 31.)

Několik let na to tito Chodové vzbouřili se pod vedením hrdinného Jana Koziny-Sladkého. Tu vzpouru proslavil po našich vlastech Alois Jirásek románem ‚Psohlavci' a jeho druh Aleš rád kreslí rekovného Kozinu s čekanem v ruce, levicí ukazujícího na chodská práva, stvrzená královskými pečetmi, kreslí jeho ženu Hančí a děti, posledního praporečníka Chodů Matěje Přibka, rychtáře Hrubého a Syku, čilého chodského dudáka — i zhoubce svobod chodských, šlechtice Lamingena.

Panstvo vždy zvítězilo, nevolnictví a robota jen ztuženy. Šlechta užívala pak bezstarostně sladké pěny života, oděná v zženštilý, hedvábný a krajkový šat rokokový, zdobená umnými parukami nebo copy, pobývajíc v přepychových síních, pojíždějíc v nádherných zlacených kočárech. Tehdy sedláček strádal pod bičem drába, pod hrozbou panských úředníků, těch nadutých pánů Franců, a jen po straně si ulevil uštěpačnou písničkou, jíž se projevila i jeho nezmarnost a tuhost jako záruka, že ten selský lid vytrvá a udrží český národ. (Obraz 32.)

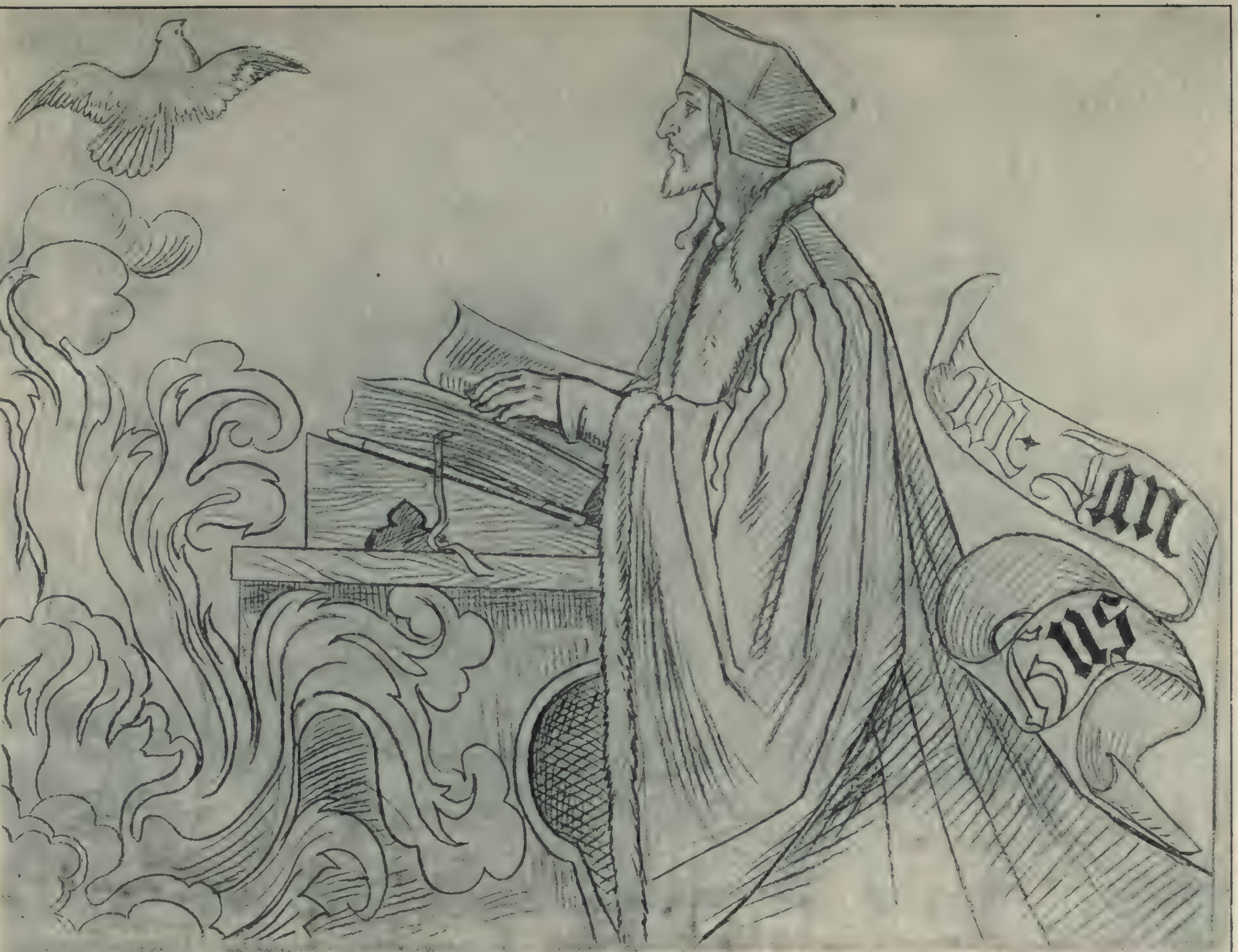

OBR. 19. SVATOPLUK.

OBR. 20. SV. VÁCLAV.

OBR. 21. CHORÁL SV. VÁCLAVA.

22. JAN HUS.

Jan Žižka.

OBR. 23.

OBR. 24. NEPŘÁTEL SE NELEKEJTE!

OBR. 25. KUNEŠ Z BĚLOVIC, HEJTMAN TÁBORSKÝ.

Obr. 26. ÚTOK HUSITSKÉ JÍZDY.

Obr. 27. ČAPEK ZE SÁN.

Obr. 28. U HROBU BOŽÍHO BOJOVNÍKA.

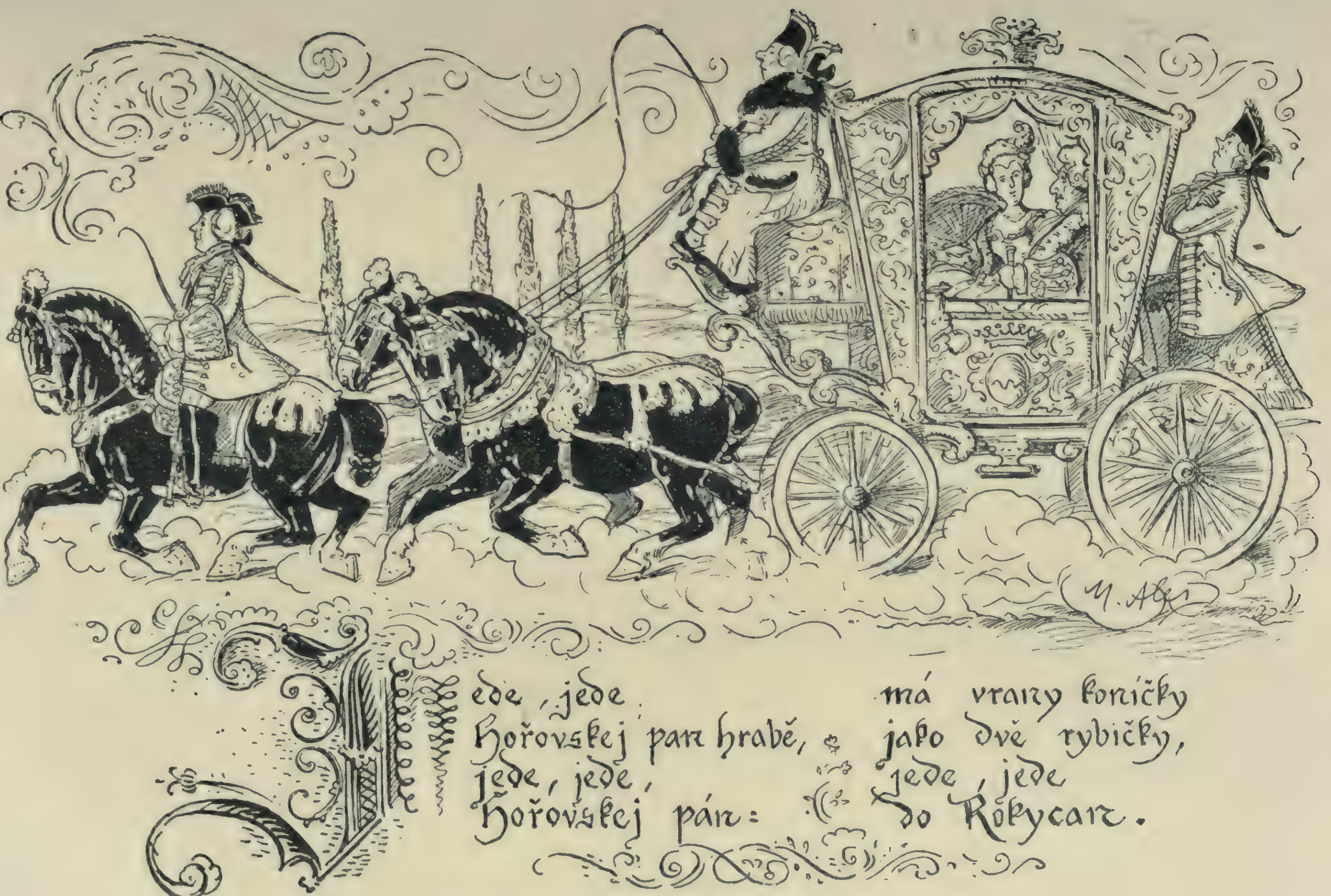
Obr. 29. SCHŮZKA JIŘÍKA PODĚBRADSKÉHO S MATYÁŠEM UHERSKÝM.

Obr. 30. KRÁL JIŘÍ Z PODĚBRAD.

Obr. 31. VZBOUŘENÍ SEDLÁCI Z ROKU 1680.

Obr. 32. JEDE, JEDE HOŘOVSKEJ PAN HRABĚ . . .

IV.

Lidé starosvětští.

VEDLE minulosti daleké znázorňuje Aleš v díle svém i minulost nedávnou, ráz českého venkova, především rodného Prácheňska, jaký byl za mládí jeho rodičů a z něhož on sám pozoroval jen zbytky rychle mizící. Když putoval pěšky jako žák malířské školy do Mirotic a o potulkách prázdninových, pořizoval si náčrtky venkovských osob a součástek krojových. Kreslil si kabátky, střevíčky, čepečky, almary, truhly a kolébky. S radostí oznamuje Jiráskovi, že má nákresů již mnoho, a prosí tohoto přítele, meškajícího na prázdninách v rodném Hronově, aby mu odtamtud poslal ukázky tulipánů se selských kožichů. Jde tak za vzorem Josefa Manesa, jenž s náčrtníkem byl prošel Čechami, Moravou a Slovenskem.

Když mu pomřeli rodiče a strýc, tyto pouti po Miroticku podnikal tím horlivěji. Cítil, že je to doba, kdy s umírajícím starým pokolením odchází i svérázný starosvětský život českého venkova. Měl za svou povinnost ten svéráz zachytit v obrazích a obrázcích. Navštěvoval tedy příbuzné na Písecku, účastnil se tu svatby v Cerhonicích, tu posvícení v Ostrovcích, sledoval práce polní a byl při domácím besedování. Zbloudiv přespí i v polích s kloučky hlídači, u strýce polesného poznává rozkoše života loveckého, zažije mnoho nepohodlí, ale hřeje mu srdce toto putování českým krajem. Má neobyčejnou paměť a v té paměti nashromažďuje se celý sklad venkovských postaviček, krajinek, staveb, výjevů. Bude pak moci kreslit z paměti v podivuhodné plynnosti tyto postavičky a krajinky.

I kreslí české vsi s chalupami doškových střech skupenými v chumáči, z něhož vyniká věž kostela obyčejně taková, jako je baňatá věž u sv. Jiljí v Miroticích. Lid vychází z kostelíka svátečně oděn. Nerovnými cestami opatrně jdou staříci výměnkáři, lysé lebky s věncem stříbrných vlasů v týle. Jsou pochýleni, opírají se o hůl, anebo též s chutí si zapálili v krátké dýmce. Sedláci jsou v koženkách, ve vyšívané vestě, přilehavém tmavém kabátci, na hlavě mají vydrovku. V zimě navlekou krátký kožich. Jdou ze široka, krokem, jemuž navykli při orání, při kosení. Opatrný soused oblékl burnus s dlouhým límcem a vzal s sebou široký deštník. Stařeny mají složité zavinutí hlavy a nesou mošnu. Tlusté selky jsou v kulatých naškrobených sukních, hlavu jim zdobí drahý čepec. Jdou tu i chudobné podruhyně v prosté sukni, kabátci a šátku. Živě se baví bystrá chasa mladíkův i děvčat, plno je po cestách dětí. Z kostela vychází farář, tváře tu přísnější, tu vlídnější. S ním jde pan učitel v dlouhém kabátu se šosy.

Přes týden a přes rok plno je práce v polích. Sedláček orá se spřežením těžkých koní, ženci kosí za letního žáru v nejnutnějším obleku, sekáči kosou, ženy srpem.

K obědům a večerním besedám zacházíme do nízkých sednic. Je tu veliká pec, obtočená lavicí, nad ní je bidlo k sušení. Hřeje se tu stařeček a kočka. Důkladný stůl s trnožem je obklopen židlemi se srdčitými výřezy. Do úhlu dvou stěn sbíhá se pod stropními trámy police s obrazy svatých a malovaným nádobím. Pestře malována je i almara, truhla a kolíbka.

Probíhá tak rok za rokem v pomalém toku času. Jen o pouti, posvícení je živěji. Tehdy selka v pestré plenĕ blatské, sedlák v plášti límcovém vybrali se do města nakupovat, přišel řezník strojit hody, všeliké příbuzenstvo se sešlo a sjelo k bohatému obědu s husou, vepřovou pečení, jelity, jitrnicemi a koláči. Chasa tančí při muzice, hosté odnášejí si výslužku. (Obraz 34.)

Plyne tak život při práci polní i odpočinku a zábavě. Na čas musí selský hoch do měst za vojáka. Vrátí se a slaví hlučnou svatbu za střelby chasníků z pistolí a za hudby šumařů. Starý hospodář jde na výměnek, mladý nastupuje vládu ve statku, obklopí se kruhem dětí. Tento selský život, jako všeliký život jiný, uzavře smrt.

„Mirotický kostelíčku
stojíš na pěkném vršíčku:
až tam budem odpočívat,
budou o nás vrabci zpívat."

— — — — — — — — — — — — — — — —

„Zvony budou pěkně hrát
a má hlava bude spát."

I kreslí Aleš hřbitov rovů a růvků, se zarostlými cestičkami, s kříži železnými i březovými s korou neoloupanou, kreslí dřevěnou márnici.

Taková je ves a život v ní, spiatý s půdou.

Ze vsi vycházíme do kraje. Na obzoru zvlněna jsou nízká návrší, táhnou se po nich lesy, v nichž skryta je zřícenina. Do dáli rozložen je kraj lánů a luk. Tu je bramboříště, tam plno zelných hlávek se strašákem, onde je bouda krytá slamou, u ní pokuřuje hlídač v plášti s dlouhým límcem. Mezi poli tu a tam je starý rozložitý dub, jinde boží muka. U potoka klape mlýn dvojité střechy. Před ním stojí pan otec, tvář jeho je kulatá a spokojená, ruce složil na širokých zádech. V záhybu návrší vyhlíží střecha osamělé chalupy, někdy polorozbité. U rybníka se starými vrbami utábořili se cikáni. Z bidel a z vozu vytvořili stan. Pod kotlem rozdělali oheň. Hubený koník pase se postraně. Nahé cikáně sedí u ohně s cikánkou šedých, rozcuchaných vlasů, v kotli míchající. Cikán hraje na housle, krásná dívka dumných očí opřela levici o cymbál. (Obraz 36). V polích u panského bílého dvora pase slouha krávy. Vzpomíná, jak býval kočím u majora a v livreji řídil ušlechtilé spřežení. (Obraz 37.) Císařskou silnicí zvolna se hýbe těžký formanský vůz. Dva páry silných valachů stejně si vyšlapují, koně podsední o chomoutech špičatých, náruční o chomoutech s mosaznými rohy, a táhnou vysoko naložený, plachtami pokrytý, řetězi spiatý, až k zemi ověšený formanský vůz. Forman jde vážně mezi oběma páry, v halenĕ, s jakýmsi cylindrem na hlavě, se zdobným bičem, od něhož ani při stole se neodloučí. Mezi koňmi pobíhá čilý Ořech. Jindy drkotá tudy vůz komediantský, vůz trhový. V prachu silničním alejí topolů bystře kráčí cestující tovaryš s tlumokem na zádech. Je oděn po městsku a čistě, jednou je to „řemeslo" (pivovarský), podruhé krajánek (mlynářský), jindy krejčí. Žid Liebermann jde kupovat po vesnicích. Pod placatou čepicí dmou se kudrny, které při uších vybíhají k lícím, nos je nápadný, spodní ret vyčnělý. Má dlouhý kabát, čtvercované kalhoty a velký pytel na zádech. Stranou od

silnice do kupy sena zabořil hlavu pobuda. Odložil pytlovou torbu a sukovou hůl, sňal s ramene boty. Šat jeho jest sice městský, ale sešlý, záplatovaný, u kabátu schází rukáv. Na hlavě má klobouk kdo ví kde vyžebraný. Tvář má zarostlou nešlechtěným vousiskem, až jde hrůza z něho, neublíží však nikomu a sám je dobré mysli.

Cesta zatáčí do lesa. Několik borovic, štíhlých, s větvemi až vysoko rozloženými, vyběhlo k cestě. V chladu a přísvitu lesním jsou krásné kmeny jehličnaté, pod nimiž napadlo šišek, v kosmatých větvích kmitla se veverka, v podrostu jsou jahody, hřiby, terče muchomůrek i trsy drobných hub. Nízkou větvičku rozhoupal ptáček, na dubu plno je žaludů, jest tu bříza drobného listí i tetelivá osika. Na silném kmeni buku visí obrázek Bohorodice, mezi stromy pne se síť pavouka. Na pasece je plno divizen, zvonků i krajek rostlin okoličnatých. Babka kořenářka vrací se s hojivými bylinami. Hezký mysliveček namířil na sojku na vysoké jedli a hafan sedě hledí směrem pušky. Pan fořt, vousáč s mocným knírem, má tvář přísného Krakonoše, v jádře však je dobrák. Vykazuje sedlákovi dříví. Uhání zajíc. Na louce prostřed lesů je idyllická (tichá) fořtovna, na štítě zdobená parohy.

Silnice zavedla nás k městečku. Zprvu jakoby to byla ves, až blíže rynku a na rynku jsou výstavné domy zprohýbaných štítů rázu století osmnáctého s vikýři ve velikých střechách. Jsou tu i domy dřevěné, s roztomilými pavláčkami a sloupky. Mezi lipami je stará socha sv. Václava, nebo Jana z Pomuku, nebo marianský sloup. Kostel cibulové věže chová v polotmě svého vnitřku třpytící se zlatem oltáře, kroucené sloupy, lavice zprohýbaných řezeb, honosné korouhvice, píšťaly varhan. Vesnice je selská, městečko je živnostenské a úřednické. Kupecký krám z dálky se poznává po věnci napodobených citronů a po zboží před krámem. Uvnitř před zásuvkami, pytly, bečkami a homolemi stojí za pultem kupec v čepičce pod dvěma delfíny, s nichž visí rozmanité váhy. Úpravnější jeho krámu jest blízká apatyka. Z kovárny slyšet je údery kladiv, jinak je všude ticho, až ospalé.

Nad širokým průjezdem skví se nápis: „Hostinec u bílého lva". Ten lev, dvouocasý, jest namalován nad nápisem. Do zájezdní té hospody zajíždí vůz a otylý hostinský, oholený, v čepičce, zástěře a pantoflích vítá přibylého hosta. Večer scházívají se tu sousedé, oholení i s věncem vousů pod bradou, v šosatých kabátech, se šátky kol krku, s dlouhými dýmkami. Pivo je z blízkého pivovaru, kde vládne kulatý sládek družině sladovnických, rozhazujících po starém způsobu slad na „valachu". Když sousedé vracejí se do svých domovů, potkávají ponocného s cípatou čepicí, v plášti nebo kožiše, s lucernou, halapartnou, hlásným rohem na šňůře.

Ti sousedé neznají ještě významu páry a elektřiny, strojů a motorů, telegrafů a telefonů, nečtou téměř novin a považovali by automobil a aeroplán za nevysvětlitelný zázrak. Jsou však v městečku již i známky hluboké přeměny. Ctitel Havlíčkův v čamaře, ušlechtilé mužné tváře, nedá městu žíti v mrtvém klidu a za pomoci studenta, vrátivšího se z Prahy, zakládá spolky, šíří knihy a časopisy. V městě vznikl tělocvičný spolek sokolský a jeho členové, odění v tehdejší stejnokroj, podnikají výlety na místa dávné české slávy, kde se povzbuzují řečmi i zpěvem. (Obraz 33.)

Ba přemění se vzhled i život českého venkova a bude nutno se starým jeho

rázem se rozloučit. Protože před jeho zánikem svými kresbami starý ten svět zachytil v čas Aleš, loučíme se s ním snadněji. Nezapadlť na dobro.

*

Aleš zachytil starosvětský venkov, nehledě k jeho stinným stránkám, půl podle pravdy (realisticky), půl podle přání svého srdce (idealisticky).

Ještě krásněji, nad skutečnost krásněji, zobrazil jej ve svých nespočetných obrázcích k národním písním. Záhy jal se kresliti ve stopách Manesových k srdečným slovům srdečné výjevy. Rád probíral se Erbenovou sbírkou písní českých, různými sbírkami písní moravských a slovenských. V duchu zpívá si ty texty, vzpomínaje zpívání matčina, a kreslí k nim nenapodobitelné obrázky. Lidové slovo a nápěv tvoří s takovou Alšovou kresbou rozkošný celek.

K písním milostným kreslí Aleš štíhlé selské Jeníky v koženkách a vyšívaných kabátcích, krásné Mařenky v kulatých sukénkách, vyšívaných šněrovačkách, nabíraných límcích, vzdutých rukávcích a v holubinkách, s pentlemi a mašlemi.

Česká píseň lidová bývá i hravě uštěpačná. Nejednoho hloupého Vaška zpodobil Aleš, anebo sedláka furianta v kožiše s velikými tulipány. Jindy nakreslil sedláčka liškou podšitého, toho, jenž je podle pořekadla „boží stvoření a šelma od narození." Takovým je i ten strakonický Švanda dudák, jenž i na čerta vyzrá.

K písním moravským kreslí statné i pomalé Hanáky, anebo ohnivé moravské Slováky v jejich kroji pestrém jako kytice, šuhaje (hochy) na koních, galánečky (děvčata) v okéncích a zahrádkách.

V písních slovenských líčí život pastýřský a zbojnický (loupeživý). Starý bača hlídá stádo ovcí na úbočí Tater, do lesů a na vrcholy hor uchýlili se zbojníci, nezkrotní milovníci svobody, již chce jim bráti tvrdý pán.

Hej, hore háj, horem hájem chodník (stezka),
mój otec byl dobrý, já musím být zbojník.
Hej, já musím být zbojník, bo (neboť) krivda veliká,
neprávost u pánov, pravda u zbojníka.

Tak se sešli u vatry (ohně), sekyrky valašek zabodli u kmenů, gajdoš zabral na gajdy (dudy) a již tančí a zpívají.

Vysoko u oblak na skále stojí jich vůdce Jánošík, pružné postavy, s orlím nosem v odhodlané tváři s copy u uší, opásaný bitým pásem s bambitkami, a obzírá kraj, z jehož různých stran k němu přicházejí, stejně hrdí, ohební a odvážní i Juráš a Portáš, i Stavínoha a Ondráš. (Obraz 42.) Dlouho jich volnost a zboj nepotrvá. Aleš přikreslil k nim babku, jak udává husarům jich skrýši.

Píseň vojenská! Jest písní těch řada nepřehledná a Aleš je doprovází výtečně kreslenými vojáky z druhé poloviny osmnáctého století, z časů Napoleona I. a z prvních let jeho pádu. Hlavně jsou tu jezdci: „dragoni, kyrysníci, huláni a husaři, s copy i bez nich, s třírohými klobouky, s helmami o vysokých hřebenech, v přiléhavých kabátcích i v bílých pláštích. Táhnou širou krajinou, letí vichrem v boj, osaměli na nočních strážích, anebo leží v pustých ladách bez sebe, mrtvi." Koník je nese bystrým klusem, uhání s nimi v trysku, postál pokojně na chvíli, klada jim hlavu na

rameno, anebo vyděšen a bezradný zbyl při jejich mrtvole. Povstaly pak ty písně v dobách, kdy vojna těžce dolehla na jinocha, vždyť ztrávil v ní celé mládí své, byl veden do nebezpečných bitev, kde i proléval krev. Vzpomínka na strýce Tomáše „švališara" provází Alše při kreslení těchto písní, většinou smutných.

A keď s koňa spadněm (spadnu),
šablenka zazvoní ... (Obraz 38.),

Aleš v Písních selského člověka mísí do ozdobných vinutin, do ozdobných písmen. Upravuje výjev tak, aby působil okrouhle a zdobně. Takové úpravě říkáme stylisace a stylisovaný kus hodí se za ozdobu, za dekoraci. Takovou úpravu dekorativní vidíme na obou medaillonech, kruhových obrazcích, zhotovených pro výzdobu moravské vinárny, které Aleš výtečně vyplnil koňmi v poskoku, an jeden nese zdatného Hanáka zdravícího kloboučkem, druhý mladistvou Hanačku s lahvicí vína. (Obrazy 40. a 41.). Vizme, jak krásně, úpravně vyplňují oba jezdci prostor kotouče, jak úměrně se vyvažují plochy černé a bílé!

To jest skutečnost upravená, stylisovaná.

Jinak je při obrázku „Za chlebem". Jednoho dne Aleš trpce si připamatoval tu skutečnost, že vedle boháčů jest i strádající chudina. Zpodoboval nejraději venkov šťastný, zdravý a veselý, toho dne však pocítil, že musí vzpomenouti i těch ubohých a hladovících. Výjimkou tuto nakreslil drsnou skutečnost (obrázek realistický). Jsou kraje, které českého člověka neobživí, i musí dělník putovati do ciziny, ba vypraví se až za moře, do Ameriky. Národ ztrácí tak v moři cizoty celé rodiny.

Aleš čerpá sice ze skutečnosti, ale nejraději v díle svém ji divukrásně obměňuje podle přání dobrého srdce svého. Posvěcuje všednost básnickým pojetím na krásu.

Obr. 33. LĚTO.

Obr. 34. POSVÍCENÍ.

Obr. 35. V ZIMĚ.

Obr. 36. CIKÁNSKÝ TÁBOR.

dyž jsem sloužil u majora,
vozíval jsem pány:
nyčko dali mě do dvora,
musím pásat krávy.

Obr. 37. ROZDÍLNÁ SLUŽBA.

Obr. 58. NÁRODNÍ PÍSEŇ.

Obr. 39. ZA CHLEBEM.

Obr. 40. HANÁK.

Obr. 41. HANAČKA.

Obr. 42. JÁNOŠÍK.

V.

Bohatýři.

ALEŠ čerpal ze skutečnosti selské, i když tvořil obrazy dávných reků českých a slovanských. Ovšem tuto skutečnost básnicky obměnil (idealisoval). Zářivým vzorem byl mu při tom Josef Manes.

Co víme o české době pohanské? Kronikáři vyprávějí o té době zkazky překrásné. Střízlivý dějezpytec ví však právě, že jsou to jen zkazky. Není důkazů, že byl Krok a moudré jeho dcery. Vyskytl se učenec, který Libuši prohlásil za muže. Pověst o dívčí válce je jistě pouhá pohádka a s ní Šárka a Ctirad. Není-li v těch zkazkách pravdy, je v nich krása, a tou zlákáni stvořili z těch bájí vzácná díla Manes, Smetana i Aleš.

V okruhu zkazek vyšehradských vypráví se o silném Bivoji. Chytil lítého kance zlých klů za uši a nese jej živého jako důkaz své obří síly na knížecí Vyšehrad. Kanec se zmítá, postava rekova vychýlila se v té chůzi cestou necestou úporně v před, až poletují starobylé cetky na hrdle i pásu. (Obraz 43.) Tak kdysi Řekové bájili o obrovitém Heraklovi, hubiteli lvů a netvorů. Tvář českého Herakla, Bivoje, je selská, drsná a kdyby oblékl kreslíř tohoto bohatýra v šat sedláka, stál by před námi známý nám z pohádek český Honza, náš venkovan, zdánlivě hloupý, protože velkými tohoto světa nedbaný a odstrkovaný, vskutku však plný tuhé síly ve svalech i vůli, jenž udrží národ v dobách nejhorších při zděděném jazyku a neuhne s hroudy.

V pradávný oděv oblečen jest i onen silák zkrotivší divokého zubra, jejž vede za houžvi protaženou nozdrami. Tak podle staré pověsti stala se zubří hlava s houžví znakem mocného staročeského rodu pánů z Pernštejna. (Obraz 44.)

Starobylý onen oděv převzal Aleš od Manesa, který jej sestavil z krojových součástí tatranských horalů a z nálezů v starých pohřebištích. V takovém oděvu navykli jsme si pak všichni představovati dávné své předky. Nohy vězí v krpcích, úzké nohavice vyšity jsou zdobou, jaká bývá na popelnicích, vrchní roucho, splývající až pod kolena, je po straně otevřeno a je přepásáno zdobným pásem, kol ramene vine se bronzový obrouček podoby háděte, na prsou třpytí se kovová cetka.

Na ty dávné reky myslil Aleš, když ze Suchdola zacházel na blízký Žalov, někdy pohanské pohřebiště. Pomáhal tu i kopati v mohylách a jeho básnivá mysl v duchu si křísila celý zástup slovanských bohatýrů z doby, kdy věřilo se ještě ve věkožizné bohy a kdy hory i řeky oživovány bůžky a rusalkami. Chtěl znázorniti v obrazech pouť takového bohatýra krásnou vlastí českou.

Tehdy vypsána byla soutěž na malířskou výzdobu Národního divadla. Ihned jal se zamilovanou svou myšlenku prováděti v podobě řady půlměsícových obrazů (lunet) pro síň, v níž projdou se divadelní návštěvníci v přestávkách. Jest to slavná Alšova „Vlast".

První luneta slove „Pověsti a osudy". (Obraz 45.) Za dlouhých večerů v síni při ohništi, jež ozařuje na stěně modlu boha Svantovíta, zatím co stín halí skupinu nádob se starobylou ozdobou kohoutka, vypráví stařec rázovité tváře, oděn v plášť, jaký nosí tatranští pastýři, dávné pověsti a osudy české země. Hra prstů označuje živost vypravování; i hledí podivena na vypráděče předoucí žena a hnula sebou na sedadle pokrytém zvířecí koží. Ani na chvíli nespouští očí se zkušeného muže hošík, usedlý v koutě. Hluboko do duše vrývají se mu slova o luzích české vlasti, o horách ji obtáčejících, o jejím bohatství a kráse, o nepřátelích, kteří ji chtí nebo nenávidí. I umiňuje si hoch, že rozjede se jednou po celé vlasti, aby to její bohatství, krásu a sílu, hory a vody shlédl, poznával ji v míru i pomáhal jí v boji.

Jede a v Rudohoří bohatém na kovy svalnatý kovář zkuje mu meč. Potřebuje meče právě v horách, jež vlasti tvoří hranici, přes niž nepřítel vždy chce se dráti. V zimním lese potkává se s bedlivou stráží. V průsmycích západních i severních však zuří již boj. Smrt slaví žně, ale jinoch s mlatem v pravici, v levé ruce štít se zubem, za poletu vlasů, nebojácný stojí prostřed padajících. A meč v jeho ruce stal se bleskem, jímž on, tmavý spravedlivým hněvem, bije do nepřátel. Na Trutnovsku zdolá hrůznou saň. Ránu vyléčí v lesích Krkonošských, kde žena velebné krásy lije mu na ruku lék čarovných bylin. Odloživ šat noří se do teplých vln léčivých zřídel. Podél toku řek sjíždí dovnitř země. Klikatý je břeh Jizery se vzdáleným obrysem bohatýrských Trosek. Z vln řeky vynořily se dvě rusalky, držíce šňůru krvavých granátů jizerských. Dospěl pak jezdec v kraj rovin, bohatý úrodou a stády a bůh zvěře ukazuje mu zdatné chrudimské koňstvo. Anebo táhne jinoch od Šumavy. Tu v záhybu Otavy uvidí rozkošnou rusalku, ana nalévá zlatonosnou vodu do nádoby, zatím co hošík s dudami připomíná, že tím krajem rozlehne se veselí lidu při zvucích strakonického dudáka. Českému lidu bude však i válčit. Bohatýr dospěl do Táborska. Zachmuření sedláci, stojící muž a sedící stařec, oba hlav sklopených, naslouchají zvěsti jinochově. A on jim vypráví o bouři, jež se v jich kraji rozpoutá, o cepích, jež okují na zbraň, o vozích, jež sešikují v hradby, o slavném bojování husitském. (Obraz 46.)

Jinoch svou pouť dokonal. Bohyně smrti, velebná a přísná Morana, v jedné ruce popelnici, ukazuje mu velitelsky k bráně starobylého zdiva. Kolem jsou mohyly a ona zeď obtáčí místo bohatýrů doživších, Žalov. Jinoch, poslušen pokynu, pochýlen jede tím směrem na koni, jenž rovněž zvážněl. (Obraz 47.)

Toť obsah úchvatné Alšovy „Vlasti". O ní napsal Jirásek: „Z ní vane a jímá kouzlo mythického (báječného) šera jako ze zpěvu Radovanova ve Smetanově Libuši."

V mládí Aleš měl velikou a krásnou myšlenku. Chtěl vytvořiti cyklus všeslovanský, zpodobit obrazy celé to Slovanstvo, jež z duše miloval, on, čtenář Kollárovy „Slávy dcery", té bible slovanské. Chtěl předvésti bohatýrské Rusko, rytířské Polsko, junácký Balkán, i ty Slovany Polabské, jež zhltlo moře cizoty.

Neuskutečnil svého plánu, ale přece za různých příležitostí k různým účelům leccos toho druhu provedl.

Illustroval (ozdobil obrázky) Ohlas písní ruských od Čelakovského a zpodobil v něm ruské bohatýry, Muromce, Čurylu Plenkoviče, jedoucího s druhy proti zlému ptáku Velikánu, Ilju Volžanína na bystrých koních v bohatém ústroji půl orientálním (východním), půl kožišinovém (slovanském). Mávají křivými meči, tělo stěsnáno je v šupinový pancíř, hlavy jim kryje hrotitý šišák, nebo knížecí čapka kožišinová, ozdobená perlami a drahokamy, v levici drží kulatý štít, u sedla visí jim těžký buzdogan (palcát) nebo rudý toulec se zatknutým lukem a šípy, na nohou mají boty zahnutých špiček. Rád i později, čta v starých ruských zpěvech bohatýrských (bylinách), potěší se kresbou hrdinných molodců (mládců) „ptákem sokolem (jako pták sokol) létajících pod oblaka, šerým vlkem poskakujících po širých polích." Tak uhánějí ke knížecímu Kyjevu se třpytnými báněmi jeho chrámů.

Tak zpodobil i světce Rusům milého, sv. Jiří, v šišáku, šupinovém pancíři, jakoby bohatýra ruských bylin. (Obraz 48.)

Leccos započal i z jihu slovanského, kresle si králevice Marka a jeho ochránkyně víly.

Později provedl pět velikých kreseb o názvu „Život dávných Slovanů". Básnivá jeho mysl předvedla tu život našich předků, dokud, žijíce v krajině lesů a vod, nerozrůznili se ještě na dnešní pestrou slovanskou rodinu.

I věří Aleš, že byli lid mírný, pohostinný, povahy holubičí, ale síly lví v boji za svobodu. Včelařili, v lipových hájích uctíval jich kněz a pěvec obětí nekrvavou Svantovíta a Živu, tu sídlili na pevné půdě v chatách ze dřeva sroubených, onde prostřed jezera na stavbě kolové, pásali stáda, orali půdu i obchodovali, ženy předly, tkaly a šily, za měsíčních večerů zpívaly a tančily k dudám. Cizince, kterého v lese potkali, přijali se slovanskou pohostinností. Milý stařík v říze pobídl srdečně hosta cizí tváře i cizího kroje, aby pojedl, přinášejí medovinu, chystají zvěřinu. Jsouť živi i lovem: kůže, lebka losa, zbraně po stěnách tomu nasvědčují, a dole v ornamentu je medvěd, jelen, dravý pták a kanec. Kůň hostův v stáji je dobře opatřen. Kresba je otočena ornamenty z popelnic a starobylých prvků výšivkových. Nápis kresby je proveden nejstarším písmem slovanským, hlaholicí. Znamená pak: gost (host). (Obraz 49.) Z holubičích Slovanů rázem jsou divocí lvové, když je cizinec napadl jako nepřítel. Tryskem přijíždí bůh vojny Radegast, Slované a Germáné utkali se strašným bojem. Na kresbě poslední znázorněn je pohřeb slovanského hrdiny. Vystrojili mu hranici, muži sklonili hlavy, ženy pláčí. Stařecká bohyně Morana je na straně jedné, na druhé pak rozcestí s popelnicemi, hřbitov, Žalov.

A rozsáhlým Žalovem jsou vlastně i širé kraje polabské, „někdy kolébka, nyní národu slovanského rakev". Zanikly tu svérázná vzdělanost i milý jazyk slovanský. Vzpomínaje na ně, vzpomněl Aleš i na kmen, jejž od dětství miloval, na severoamerické Indiány.

Čítal rád Cooperovy zajímavé povídky indiánské, pročetl i mnohou vědeckou knihu o tomto kmeni a užil jich nádherných postav, když kreslil svůj cyklus „Živly". Tu Evropa v podobě obrněné ženy přistála s lodí při pevnině americké a napřaženou rukou odkazuje indiánského náčelníka, aby se svým lidem ustoupil od břehů. Toť list o názvu „Země". Po Niagaře na kanoe (člunu) sjíždějí Indián a Indiánka s pohřební písní na rtech. Dravý pták unáší rybku, silnější přemáhá slabšího. Tak Evropan zatlačil Rudokožce hlouběji, k velikým jezerům. Toť obsah skvělé kresby „Voda". (Obraz 50.) List „Oheň" předvádí hořící prerii se zděšenou zvěří a indiánskou rodinou. Jsou posléz zatlačeni do okresů loveckých. Na listě zvaném „Vzduch" zápasí Indián s medvědem. Bůh Manitu nepohnut hledí na opuštěný tábor po pravici, na pohřebiště s hrobními loďkami po levici.

Osud chtěl, aby Indiáné podlehli. Aleš, dojat, zapěl jim krásným svým cyklem, jak řekl, tichou mši zádušní.

Nepodlehnou však Slované. Aleš pevně věří ve skvělou jich budoucnost. Důkazem životnosti slovanského plemene je ostatně i dílo Alšovo. Vybízím čtenáře, aby z nepřebraného bohatství Alšova díla při všeliké příležitosti a vhodné chvíli neváhal se těšiti, občerstvovati i povzbuzovati.

Obr. 43. BIVOJ.

Obr. 44.

Obr. 45. POVĚSTI A OSUDY.

Obr. 46. TÁBORSKO.

Obr. 47. ŽALOV.

Obr. 48. SV. JIŘÍ.

Obr. 49. HOST. (Z CYKLU: „ŽIVOT DÁVNÝCH SLOVANŮ".)

Obr. 50. VODA. (Z CYKLU: „ŽIVLY".)

Dědictví Komenského v Praze
vydalo mistra
MIKOLÁŠE ALŠE:

Betlém, 4 archy barevných litografií k vystřihování.

Rok na vsi, 24 kresby se slovy z lidového básnictva.

Pohádky s textem V. Říhy.

